

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

”Ingen tackar de biologiska barnen för att de lånade ut sina föräldrar, sina hem, och i många fall, hela sina liv.”

En kvalitativ studie om hur det upplevs att växa upp med fostersyskon.

Socionomprogrammet
Kandidatuppsats, Höstterminen 2012
SQ1562 Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Författare:
Ilona Demir & Marit Englund

Handledare:
Eva Landmér

Förord

Vi vill börja med att tacka samtliga av våra respondenter, utan era berättelser hade vår uppsats varken gått att genomföra eller sett ut som den gör idag. Tack för att ni så öppenjärtligt delade med er av era upplevelser. Ett extra tack till en av våra respondenter som uttalade det citat som så passande kom att bli vår titel på uppsatsen.

Tack också till alla de personer som i några fall hjälpt oss att komma i kontakt med våra respondenter, eller bistått oss på annat sätt.

Vi vill också tacka vår handledare Eva Landmér för den hjälpfulla input och stöttning som du givit oss.

Till sist vill vi även tacka varandra för ett välfungerande samarbete, vi anser båda att det varit roligt att genomföra studien tillsammans.

Marit Englund & Itona Demir

November 2012

Abstract

Nyckelord; Biologiskt barn, Fostersyskon, Familjehem, Familjehemsföräldrar

Familjehemsplacering är i Sverige idag den vanligaste förekommande form när beslutet fattas att ett barn skall flyttas från sin biologiska familj. Den familj som mottager ett barn i sin familj ställs inför en stor utmaning, då förändringen påverkar samtliga familjemedlemmar samt deras familjekonstellation. Ändå finns det relativt knapp forskning kring hur detta upplevs för de barn som redan befinner sig i familjen, det vill säga familjens biologiska barn. Syftet med studien har därför varit att försöka undersöka hur åtta vuxna individer, upplevde och beskriver att det varit att växa upp med fostersyskon, samt vilken inverkan deras uppväxt haft på deras identitetsutveckling.

Studien genomfördes via kvalitativ metod och är baserad på berättelser från åtta respondenter, som samtliga vuxit upp med allt från ett till fyrtiosju fostersyskon. Fokus i studien har legat på att se hur deras uppväxt påverkades av att leva med fostersyskon, med inriktning på relationer samt identitet. Empirin har analyserats med hjälp av tidigare forskning samt fyra stycken utvalda teorier.

Slutsatserna tyder på att upplevelserna skiljer sig något åt beroende på hur förutsättningarna såg ut i familjen. Bland annat har fostersyskonets ålder visat sig haft en inverkan på upplevelsen, samt huruvida det biologiska barnet fått vara delaktig och delgetts tillräcklig med information i samband med fostersyskonets ankomst till familjen. De biologiska barnen upplever sig mestadels tillägnat sig positiva erfarenheter samt egenskaper. Samtliga upplever att de tidigt utvecklat empati för andra människor och fått en insiktsfullare förståelse för hur andra människor lever. De berättar också om upplevelsen av att behöva dela sina föräldrar samt sin egentid tillsammans med dem, vilket de förklarar som en påfrestande upplevelse.

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	6
1.1 Familjehem.....	6
1.2 Problemformulering	7
1.3 Syfte och frågeställningar	8
1.4 Centrala begrepp	8
2. Tidigare forskning	9
2.1 Presentation	9
2.2 Upplevelser och erfarenheter	10
2.3 Relationer	11
2.3.1 Föräldrar	11
2.3.2 Fostersyskon och biologiskt syskon.....	12
2.3.3 Övriga relationer	13
2.4 Framtid	13
3. Metod	14
3.1 Vetenskapligt tillvägagångssätt.....	14
3.2 Kvalitativa intervjuer	14
3.3 Avgränsningar	15
3.4 Urval.....	15
3.5 Litteratursökning	16
3.6 Genomförande och tillvägagångssätt	16
3.7 Analysmetod	18
3.8 Reliabilitet och validitet	19
3.9 Etiska överväganden	19
4. Teoretiska utgångspunkter	20
4.1 Identitetsutvecklingsteori	20
4.2 Anknäytningsteori.....	22
4.3 Systemteori.....	23
4.4 Kristeori	24
5. Resultat och analys	25
5.1 Presentation av respondenterna.....	25

5.2 Hur beskriver familjens biologiska barn sin uppväxt tillsammans med fostersyskon?.....	26
5.2.1 Delaktighet och inställning	26
5.2.2 Att leva tillsammans med fostersyskon.....	28
5.3 Hur påverkade uppväxten med fostersyskon det biologiska barnets relation till sina föräldrar och eventuella biologiska syskon?	35
5.3.1 Relation till föräldrar	35
5.3.2 Relation till biologiskt syskon.....	39
5.4 Vilka erfarenheter och upplevelser från uppväxten har påverkat livet för respondenten idag?.....	40
5.4.1 Tankar om uppväxten idag.....	40
5.4.2 Nuvarande relation till fostersyskon	42
5.4.3 Framtid och avslutande reflektioner.....	43
6. Avslutande diskussion	45
6.1 Reflektioner och slutsatser	45
6.2 Vidare forskning	47
7. Källförteckning	48
8. Bilagor	50

1. Bakgrund

Det finns ett grundantagande i den svenska kulturen och det är att alla barn skall få vara en del av en familj (Höjer, 2001). Under året 2011, var 26 200 barn någon gång placerade via socialtjänsten, antingen enligt SoL, Socialtjänstlagen, eller enligt LVU, Lag med särskilda bestämmelser om Vård av Unga. Hela 67 procent av dessa, 12 215 barn var placerade i familjehem. Familjehem är alltså den vanligaste formen av placering av barn i Sverige enligt en mätning som gjordes i november 2011 (Socialstyrelsen, 2012). Vad som skiljer en SoL-placering ifrån en LVU-placering, är att en SoL-placering innebär att föräldrarna har lämnat sitt medgivande till att placeringen verkställs, till skillnad från en LVU-placering, som är en tvingande insats. En LVU-placering kräver att en rad kriterier är uppfyllda som i stort innebär att barnet befinner sig i - eller kan utsättas för stor fara. Om placeringen gjorts med stöd av LVU skall den var sjätte månad omprövas av socialnämnden, då det är socialnämndens ansvar att bevaka att vården inte pågår längre än nödvändigt. I uppföljningen ingår att samtala med familjen inklusive eventuella biologiska syskon, där fosterbarnet tagits emot (Socialstyrelsen, 2006).

Forskningen kring de biologiska barnen, vars föräldrar valt att agera familjehem, är mycket begränsad. Den är till mesta dels inriktad på de barn som placeras – fosterbarnen och om den belyser de biologiska barnens situation, berättas den utifrån familjehemsföräldrarnas perspektiv (Höjer, 2001). De resultat som bland annat Höjer och Nordenfors (2006) har fått fram genom en rad olika studier av de biologiska barnens upplevelser, visar dock på övervägande positiva erfarenheter hos de biologiska barnen.

Tanken att skriva om just dessa barn väcktes under den ena författarens praktikperiod hos Socialtjänsten, enheten för Barn och Unga. I arbetet ingick familjehemsplaceringar, och ur dessa upplevelser väcktes tankar om hur det blir för de barnen som lever i den familj där andra barn kontinuerligt flyttar in och ut. När vi senare upptäckte att området var så pass utforskat stärktes intresset av att ta reda på hur dessa barn upplever sin situation. Alltså såg förförståelsen hos oss författare lite olika ut, då den andre av oss inte hade någon erfarenhet annat än från studier på utbildningen. Vi tror att detta kan ha haft en positiv aspekt på vårt skrivande, och bidragit till att vi haft olika synsätt på olika företeelser. Vi bar med oss en gemensam första tanke om att det inte alltid kan vara så lätt att nya barn kommer in i familjen som automatiskt behöver mycket stöd och tid, kanske tid som de biologiska barnen upplever tas från dem.

1.1 Familjehem

Socialtjänstlagen säger att familjehemsvården skall bidra till att barn och unga får växa upp under gynnsamma förhållanden. Att flytta ett barn från sin egen familj till en annan, är ett betydande ingripande. Socialtjänsten kräver att familjehemmet skall vara ett tryggt och kärleksfullt hem. Familjehemmet skall kunna skänka fosterbarnet värme, kärlek samt god omvårdnad, samtidigt som de skall kunna fostra fostersyskonen under de omständigheter som råder under placeringen (Höjer, 2001;Nordenfors, 2006).

Familjehem kan enligt lagen förklaras på följande sätt;

Socialnämnden skall sörja för att den som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna, tas emot i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende. Socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård (6 kap 1 § Socialtjänstlagen).

Det medför att förväntningarna på familjehemmet är omfattande. När ett barn placeras i ett familjehem kliver myndigheten in och den privata familjen blir plötsligt offentlig. Förutom socialsekreterare skall det nya syskonet med eventuell familj också rymmas inom den egna familjen. Familjen och dess omvårdnad skall innebära en positiv samt ibland behandlande åtgärd för fosterbarnet. Fosterbarnet som familjen tar emot är oftast traumatiserat. Några har eventuellt blivit misshandlade av sina egna föräldrar eller kanske utsatta för sexuella övergrepp. Några har föräldrar som inte kan ge tillräckligt med omsorg på grund av psykisk sjukdom eller missbruk. I andra fall kan det också bero på *eget beteende*, då det ofta handlar om ungdomar som på grund av till exempel missbruk eller kriminalitet behöver en ny vistelsemiljö. Oavsett orsak bottnar problematiken oftast i att barnet inte fått den dagliga omsorg och kärlek som ett barn bedöms vara i behov av (Höjer, 2001).

Intentionen med en fosterfamilj är inte att den skall ersätta barnets ursprungsfamilj. Tvärt om är fosterföräldrarnas uppdrag att komplettera de biologiska föräldrarna. Socialtjänstens mål är att barnet skall återförenas med sina biologiska föräldrar så snart som möjligt. En faktor som skiljer det biologiska föräldraskapet med fosterföräldraskapet är avsaknaden av bestämmanderätt som fosterförälder. Tidigare forskning visar att fosterhemsföräldrar många gånger upplever bekymmer i och med att känna ett betydande ansvar för sitt fosterbarn, utan att ha möjlighet att fatta, eller påverka beslut som de anser är för fosterbarnets bästa. Familjehemsuppdraget medför också en risk för familjen som enhet, att utsättas för förlust och separation. Sammanfattat så kräver en familjehemsplacering mycket av alla inblandade, då familjen utsätts för många prövningar i och med att fostersyskonet skall anpassa sig till, men även in i familjen (Nordenfors, 2006).

1.2 Problemformulering

När en familj väljer att ta emot fosterbarn, utsätts som nämnts, alla familjemedlemmar för påfrestningar. Ett fosterbarn som placeras i ett familjehem är oftast i behov av stor omsorg av alla familjemedlemmar, men främst av fosterföräldrarna. Ofta kan detta medföra att det biologiska barnet känner att det hamnar i skymundan. Därför ville vi försöka att belysa och uppmärksamma deras situation. Enligt tidigare forskning har det dock visat sig att majoriteten av de biologiska barnen är positivt inställda till sina fostersyskon samt familjens val att agera familjehem. Vi ville höra hur åtta biologiska barn som idag är vuxna, upplevde denna komplexa situation ur barnets perspektiv. Med barnets perspektiv menar vi att respondenten försökt att minnas, beskriva och berätta hur denne upplevde situationen som barn. Dock finns en potentiell möjlighet att det som

respondenten väljer att dela med oss, ändå är en senare konstruktion av minnen och upplevelser. Då det är ett känt faktum att relationer som barnen har under uppväxten formar deras identitet ville vi därför också undersöka hur individerna idag upplever att de påverkats samt vilka erfarenheter som de upplever att de har erhållit i och med sina uppväxtförhållanden (Havnesköld /Mothander, 2009).

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien var att undersöka hur åtta vuxna individer, upplevde och beskriver att det var att växa upp med fostersyskon, samt vilken inverkan deras uppväxt haft på deras identitetsutveckling.

För att försöka besvara uppsatsens syfte, har vi till vår hjälp valt att utgå från följande frågeställningar;

- ✚ Hur beskriver familjens biologiska barn sin uppväxt tillsammans med fostersyskonen?
- ✚ Hur påverkade uppväxten med fostersyskon det biologiska barnets relation till sina egna föräldrar och eventuella biologiska syskon?
- ✚ Vilka erfarenheter och upplevelser från uppväxten har påverkat livet för respondenten idag?

1.4 Centrala begrepp

Vi har i vår studie mestadels valt att använda oss av de mer moderna termerna som ryms i socialtjänstlagen.

- *Med familjehem* menar vi en familj som på socialtjänstens uppdrag tagit emot någon annans barn i sin egen familj för vård och fostran. Den äldre versionen av begreppet är fosterhem.
- *Med biologiskt barn* menar vi familjehemsföräldrarnas egna barn. Nödvändigtvis innebär inte detta att barnen vi valt att omnämna som biologiska barn är biologiskt barn till båda föräldrarna.
- *Med familjehemsföräldrar* menar vi föräldrarna till de biologiska barnen, samt de tillfälliga föräldrarna till det placerade barnet. Den äldre versionen av begreppet är fosterföräldrar.
- *Med familjehemsplacerat barn* menar vi det barn som av socialtjänsten är placerat i familjen. Den äldre versionen av begreppet som använts är fosterbarn.

I vissa avsnitt har vi dock valt att blanda de modernare termerna med några av de äldre begreppen för att lättare få språket i uppsatsen att flyta och för att texten i uppsatsen inte skulle bli för stel. Vi valde också att blanda in de äldre begreppen i vår intervjuguide för att inte frågorna skulle få en allt för formell karaktär. Vinnerljung (1996) skriver att de äldre begreppen har en ansenligare koppling och kan lättare översättas till de engelska uttryck som används, varför vi även använt dessa ibland annat vår litteratursökning.

2. Tidigare forskning

2.1 Presentation

Den Svenska kännedomen om hur de biologiska barnen påverkas av att växa upp med fostersyskon, är begränsad. Oftast berättar forskningen om fosterföräldrarna och fosterbarnens upplevelser samt erfarenheter, men sällan uppmärksammas de biologiska barnens situation. Vanligtvis utgörs kunskapen om de biologiska barnen av sekundär information, det vill säga information som delgivits av familjehemsföräldrarna. Som vi nämnde inledningsvis har den tidigare forskningen oftast en positiv karaktär, det vill säga att den enbart diskuteras utifrån goda erfarenheter. Dock lyder informationen på ett annat sätt när det är de biologiska barnen själva som berättar. Dels beror det på att fosterföräldrarna kan ha svårt att utgå ifrån barnets perspektiv oavsett hur stora intentionerna är, men också för att de har svårt att föreställa sig att deras beslut om att bli familjehem, skulle göra en negativ inverkan på deras biologiska barn (Nordenfors, 2006; Höjer, 2001).

Vad gäller de biologiska barnens situation i familjehemmet, verkar detta heller inte vara ett särskilt stort utforskat område utanför Sverige. Den svenska forskningen som funnits att tillgå till vår studie, har författats av Höjer samt Nordenfors. En av studierna samt några artiklar, är skrivna av dem tillsammans. Vad gäller utländsk forskning har vi använt oss av en dansk studie, *Kaerlighed og naestekaerlighed*, som trycktes år 1998, en bok där fosterföräldrarnas egna barn har fått komma till tals och berättat om sina upplevelser. Annars är forskningen knapp men finns att tillgå i tunt omfång från USA, Storbritannien och Kanada. Den kanadensiska forskning vi använt i vår studie kommer från Gill Twiggs (1994), som baserar sitt material på berättelser från både de biologiska barnen men även deras föräldrar. Detsamma gäller Pughs (1996) forskning som kommer från Storbritannien, även den redovisar vad både de biologiska barnen samt deras föräldrar delgivit. Från USA har vi hämtat två olika studier, Kaplan (1998) som i sin studie endast intervjuat de biologiska barnen, medan Poland och Groze (1993) precis som många andra inhämtat empiri från både de biologiska barnen samt deras föräldrar. Enligt Höjer (2001) har samtliga länder ett annat system för placeringar, såkallade korttidsplaceringar, det vill säga att ett barn placeras i ett familjehem under en viss bestämd tid för att barnets förälder/föräldrar skall få chansen att återhämta sig och återta omsorgen. Lyckas föräldrarna att rehabilitera sig, flyttar barnet hem och om de inte gör det, flyttas barnet till ett familjehem permanent. Detta liknar mer det som vi i Sverige kan kalla en jourfamiljehemsplacering. Det innebär att det utländska systemet således har en stor genomströmning av barn i fosterhemmen, vilket skapar en annan situation för det biologiska barnet i de ovannämnda länderna, än för barn i familjehem i Sverige. I ett familjehem i Sverige pågår placeringarna under en längre tid och ibland under hela uppväxten. Relationerna hinner således att stadgas och utvecklas på ett helt annat sätt, därför blir det i praktiken svårt att jämföra det biologiska barnets förutsättningar länderna emellan.

Nedan presenteras utdrag ur den tidigare forskningen förankrat till centrala delar i våra frågeställningar, både ur det biologiska barnets synvinkel, men även utifrån familjehemsföräldrarnas berättelser.

2.2 Upplevelser och erfarenheter

När de biologiska barnen blivit tillfrågade att redogöra för vad de tror att de tillägnat sig i samband med att ha vuxit upp i ett familjehem, så har den gemensamma nämnaren varit att de tror att de skapat sig större förståelse för andra människors livsförhållanden, men även att de blivit mer empatiska och toleranta som individer (Höjer/Nordenfors, 2006). Höjer (2001) menar på att barnen ökat sina självinsikter och ökat förmågan i att ta ansvar. Vidare berättar forskningen att en majoritet tycker om att leva i ett familjehem. I Pughs studie framkommer att individerna anser sig ha tillägnat sig egenskaper som exempelvis en öppenhet och nyfikenhet inför andra människor, samt att de även anser sig blivit mindre dömande mot människor med en annan bakgrund än de själva.

Höjer (2001) skriver också att barnen lärt sig värdera att de har det bra i livet, med sina syskon och föräldrar. De uppskattar att deras föräldrar förmår att visa kärlek och ta hand om dem. En gemensam nämnare som de flesta uttrycker är att de känner stolthet gentemot sina föräldrar, som tagit på sig ett sådant betydelsefullt uppdrag. Barnen och ungdomarna uttrycker att de gillar och göra någonting för andra, att känna att de gör en viktig insats. De uppger också att de känner ett stort ansvar för sina fostersyskon. I Höjer och Nordenfors (2006) studie, framkom att flera av de biologiska barnen uttryckte starka känslor kring fostersyskonet, de kände glädje över att familjen utökats.

Höjer skriver också om de faktorer som de biologiska barnen uttrycker som mindre positivt med att leva med fostersyskon. Att dela med sig av både föräldrar, biologiska syskon och andra ting i vardagen, blir något som automatiskt måste ske, vilket oftast upplevs som påfrestande för de biologiska barnen. Forskningen påvisar att eftersom fosterbarnen oftast är i behov av mer tillsyn och uppmärksamhet, upplever de biologiska barnen en stark känsla av förlorad tid tillsammans med föräldrarna, men också en förlust av plats i familjen. De uttrycker att deras *mindre* problem inte uppmärksammas av föräldrarna, just för att föräldrarna ständigt måste ta itu med fosterbarnet och dennes problematik. Samtidigt uttrycker de biologiska barnen att de är väl medvetna om varför uppmärksamheten riktas gentemot fosterbarnet. Därför väljer dem att inte belasta föräldrarna med att prata om sina egna bekymmer och i stället går de omkring och bär på sina känslor och tankar för sig själva. De biologiska barnen uttrycker att de är medvetna om fosterbarnets bakomliggande problematik och säger sig förstå varför de beter sig som de gör i vissa situationer. En majoritet av barnen säger att det kan vara svårt att erkänna för föräldrarna att de påverkas av den problematiken som fosterbarnet bär med sig i och med att det kan väcka skuld-känslor hos dem, om de på något sätt skulle bete sig illa mot fostersyskonen (Höjer 2001). I Kaplans (1998) studie framkommer även att barnen känner skuld inför att inte tycka om sitt fostersyskon, något som gör att de undviker att berätta för sin omgivning om sina känslor.

Pugh nämner begreppet *loss of innocence* som Höjer (2004) använder för att förklara att de biologiska barnen i familjehemmet på olika sätt förlorar sin oskuldsfullhet genom att de dagligen konfronteras med familjehemssyskonens problematiska bakgrund, samtidigt som de får ta ställning i svåra frågor och reflektera över orättvisor redan som unga. Poland och Groze presenterar i sin undersökning från 1993 ett resultat som visar på att cirka 69 procent av föräldrarna oroade sig för de egna barnens situation. De tyckte att det var viktigt att deras biologiska barn på ett eller annat sätt borde ha blivit mer förberedda på att tid och uppmärksamhet gentemot dem, skulle komma att minska i och med att familjen skulle bli fosterfamilj. I den danska studien Familjeplejen (1998), framkommer det att de biologiska barnen uttrycker att föräldrarna anpassar familjens liv till fosterbarnet så att denne skall kunna leva där. I och med att fosterbarnet bär med sig bakomliggande problematik, anpassas således familjen genom att den blir mer disciplinerad och reglerad, vilket bidrar till att familjelivet blir mindre spontant och betydligt stelare, även om reglerna och förväntningarna ofta ter sig likartade för fosterbarnet som för de biologiska barnen.

Ofta uttrycker de biologiska barnen att de längtar efter att *bara vara vi*. Även om de biologiska barnen uppger att de tycker mycket om sitt fostersyskon, så medger de ändå känslor i form av en önskan om att de skulle vilja att fostersyskonet i problematiska situationer, försvann i från familjen (Familjeplejen, 1998). Höjer/Nordenfors (2006) skriver att de biologiska barnen nämner att fosterbarnets problematik ofta leder till fler konflikter i familjen, vilket också beskrivs av de biologiska barnen, som en negativ upplevelse kring att leva med ett fostersyskon.

2.3 Relationer

2.3.1 Föräldrar

Att relationen mellan de biologiska barnen och föräldrarna påverkas av familjehemmet är en självklarhet. Relationen formas ständigt av hur situationen ser ut i hemmet just då. Familjen måste automatiskt hitta nya sätt att förhålla sig till varandra i och med att ett fostersyskon anländer till familjehemmet. Det som barnen uttrycker påverkar dem mycket är upplevelsen att behöva dela sina föräldrar, samt upplevelser av avundsjuka gentemot fostersyskonet (Höjer/Nordenfors, 2006). Höjer (2001) skriver att några av barnen berättar om att de försöker att hålla sig undan hemma, att de ibland är rädda för att deras mående också skall bli en börda för föräldrarna, som barnen redan anser har nog med problem med fostersyskonet. Detta är även något som enligt den danska studien tas upp i deras intervjuer med de biologiska barnen. (Familjeplejen, 1998) Det framkommer också att barnen hittar strategier för att få egentid tillsammans med sina föräldrar. Det kan vara saker som att hjälpa till att duka bordet, bara för att ges möjligheten för lite tid tillsammans med sina föräldrar utan att fostersyskonet närvarar (Höjer/Nordenfors, 2003). Twiggs redovisar i en undersökning som gjorts i Canada, att några utav barnen blivit tilldelade egen tid tillsammans med sina föräldrar till exempel efter att fostersyskonen gått och lagt sig på kvällen. Höjer och Nordenfors säger att i och med att familjhemsuppdraget är en gemensam angelägenhet, har familjehemssituationen dock bidragit till att familjen

fått en bättre sammanhållning. Relationen mellan barnen och föräldrarna har stärkts och båda parter upplever att de kommit närmre varandra. Den utländska forskningen ser dock annorlunda ut. I Poland och Grozes studie som är gjord i USA, redovisas att 61 procent av föräldrarna ansåg att relationen mellan dem och deras biologiska barn, inte stärkts genom familjehemssituationen. Varför detta ser annorlunda ut kan vi dessvärre inte dra några slutsatser kring då vi precis som tidigare påpekat att förutsättningarna för att jämföra forskningen mellan Sverige och övriga länder inte är optimala, samt att den tidigare forskningen heller inte nämner på vilket sätt barnen och föräldrarna upplever att relationen påverkats som den gjorts.

I en undersökning som genomfördes år 1988 av Kaplan i USA, visade det sig att mödrarna och de biologiska barnen hade skiljda uppfattningar om familjehemets inverkan på det biologiska barnet. Mödrarna tenderade att minimera barnens problem och förväntade sig att de var kapabla till större mogenhet än vad de var benägna till att visa. Att barnen kände någon form av separationsångest kring sitt fostersyskon i och med att de visste att fostersyskonet när som helst kunde flytta ifrån familjehemmet, var också något mödrarna förbisåg (Kaplan, 1998). Det biologiska barnets situation i ett familjehem, är en av de avgörande faktorerna för utfallet av familjehemsplaceringar. Hälften av de familjehemsplaceringarna som avbröts i förtid, visade sig bero på konflikter mellan biologiska barnen och fosterbarnen. I Sverige rapporterade socialstyrelsen år 1996 liknande resultat (Höjer, 2001).

2.3.2 Fostersyskon och biologiskt syskon

Höjer (2004) skriver att relationen biologiskt barn kontra fosterbarn ser olika ut och beskrivs olika. Det berättas både om positiva erfarenheter där fostersyskonen upplevs likvärdiga som övriga familjemedlemmar men även om negativa erfarenheter där relationen till fostersyskonet ses som negativ samt präglas av distans och fientlighet. Dock är den positiva erfarenheten dominerande, de biologiska barnen uttrycker att de tycker om att umgås med sitt fostersyskon. Både Höjer och Twigg påpekar att relationen påverkas av faktorer såsom ålder och kön. I båda studierna framhålls åldern som en avgörande faktor för hur relationen utvecklar sig mellan det biologiska barnet och fosterbarnet. Åldern kan innebära att barnen sinsemellan konkurrerar om tillhörighet, vänner och föräldrarnas uppmärksamhet. Ofta uttrycker de biologiska barnen någon form av identitetsstöld, att fosterbarnen ville vara som dem genom att de efterliknade sina beteenden och handlingar utefter de biologiska barnen. Kön uppges också påverka hur relationen ter sig. Flickor/kvinnor oroar sig mer för sina fostersyskons välbefinnande än vad killar/män gör. Dock delar de en gemensam oro inför fostersyskonets framtid, att de på något vis ska hamna i kläm och tvingas flytta tillbaka till sina föräldrar som på ett eller annat sätt kan utsätta dem för fara (Höjer, 2004). Höjer och Nordenfors (2006) skriver att könet påverkat relationen mellan fostersyskonet och det biologiska barnet i familjen. De menar att flickor/kvinnor oftare hade lättare för att skapa en nära relation till sitt fostersyskon av manligt kön, än vad pojkar/män upplevde att de hade i relationsskapandet om fostersyskonet var av kvinnligt kön.

Höjer och Nordenfors (2006) menar också att andra faktorer som påverkar relationen mellan det biologiska barnet i familjen och fostersyskonet är huruvida de biologiska barnen varit delaktiga i beslutet om att deras familj ska bli fosterfamilj. De barn som fått vara med och besluta, har enligt vad forskningen redovisar, en bättre relation till sitt fostersyskon. Biologiska barn som upplever att de även blivit uppmärksammade av socialsekreteraren verkar också ha fått en bättre relation till fostersyskonet. Även de som fått information från föräldrarna om fostersyskonet innan denne anlände till familjen, har också visat sig ha en positiv påverkan på relationen mellan det biologiska barnet och fostersyskonet.

Höjer (2001) skriver att oavsett vilken inställning de biologiska barnen haft till en början gällande att få ett nytt fostersyskon, tar de positiva och nyfikna känslorna överhand inom en relativ kort tid. De biologiska barnen uppger att de ser sitt fostersyskon som en del av familjen redan ganska snart efter att de anlänt.

2.3.3 Övriga relationer

I Nordenfors (2006) studie framkom att en av de kraftigaste upplevelserna som barn och unga upplever som besvärliga i familjehemmet är att de förlorar gemensam tid tillsammans med och uppmärksamhet från sina föräldrar. Det är dock inte bara relationen emellan dem som förändras, även relationerna till familjens övriga nätverk påverkas. Vad gäller relationen till den övriga släkten så upplever de biologiska barnen i stort att relationen mellan dem och den övriga släkten inte påverkas av fosterbarnet. Dock pekar de biologiska barnen på en rad besvärliga situationer som uppkommer i samband med att fostersyskonet skall integreras i den övriga släkten. Precis som att de biologiska barnen upplever att de blir tvungna att dela sina föräldrar och syskon med fostersyskonet, upplever de samma känslor kring att även dela sina övriga släktingar så som mor och farföräldrar. Barnen nämner att relationen till den övriga släkten är väldigt viktig och betydelsefull för dem. De säger att just den relationen är unik och känns svårare att dela, än den med sina föräldrar. Den känsla barnen påtalar mest är känslan av konkurrens. De upplever att relationen till den övriga släkten är en tillflyktsort, där de kan få utrymme att slappna av och få omväxling från situationen hemma (Höjer/Nordenfors, 2006). Poland och Groze presenterar att hela 93 procent av föräldrarna upplever att deras biologiska barn spenderar mindre tid i hemmet till följd av familjehemsuppdraget.

De biologiska barnen uttrycker att de ofta får bevittna situationer där fostersyskonen beter sig på sätt som de själva upplever inte hade varit accepterat gällande deras uppträdande. De upplever att fostersyskonet särbehandlas av mor och farföräldrar i och med deras problematiska bakgrund, samt att det finns olika förväntningar och regler dem emellan (Höjer/Nordenfors, 2006)

2.4 Framtid

I den svenska forskningen om de biologiska barnen finns få berättelser om hur det blir för de biologiska barnen när fostersyskonet separeras från familjen. Familjeplejen skriver att de biologiska barnen upplever detta som svårt och jobbigt, då de ofta accepterat att syskonet är en del av familjen och skapar en

relation tillsammans med fostersyskonet. Ofta dröjer sig känslor och frågor kvar om hur fostersyskonet får det sedan. Även Pugh tar upp detta i sin studie och skriver att dessa barn ofta är utsatta för känslor som förlust och smärta.

I Höjer och Nordenfors studie från 2006, framkom det att flickor/kvinnor var mer positivt inställda till att bli familjehem, än vad pojkar/män var. Förklaringen till skillnaden mellan könen kan vara att flickor/kvinnor känner ett större behov av omsorg och ansvar i det framtida familjelivet. Dock återspeglar båda könen att de känner ett ansvar i att hjälpa andra som har det sämre, samtidigt som de pekar på att det är oerhört påfrestande att ta på sig ett sådant uppdrag. Även om de biologiska barnen framhåller att de kan tänka sig bli familjehem i framtiden, betonar de också att åldern har en stor betydelse, att de helst vill att det skall skilja sig några år mellan deras egna barn och fostersyskon.

3. Metod

3.1 Vetenskapligt tillvägagångssätt

Vi har valt att använda oss av induktiv metod vad gäller insamling av vår empiri. Det induktiva förhållningssättet innebär att man applicerar teorier efter insamlingen av sitt material. Teorin hjälper oss att förstå vad det är respondenten sagt, varför denna svarar på detta sätt och kan också ge oss en övergripande fördjupad förståelse av materialet (Bryman, 2011). Även om den förståelse vi besitter möjligtvis har styrts vad som kan tänkas vara intressant att veta mer om har vi ändå låtit materialet bli just så öppet och obegränsat som möjligt. Bryman skriver vidare att det förmodligen finns ett inslag av deduktion även om förhållningssättet anses vara induktivt. Om man använt deduktion utformar forskaren frågorna från en teoretisk bakgrund. Empirin skall bekräfta det som teorin påstår. Möjligtvis kan man påstå att våra frågor i vår intervjuguide, ställdes utifrån ett utvecklingspsykologiskt perspektiv När man anser att empirin samlats in och föregåtts av en teori, samtidigt som att man vill arbeta induktivt med sin empiri, finns också uttrycket abduktion. Det innebär att man använt sig utav båda metoderna, vilket man skulle kunna påstå vara fallet i vår empiriinsamling. Dock anser vi att det induktiva förhållningssättet är dominerande (Bryman, 2011).

3.2 Kvalitativa intervjuer

Då syftet med vår uppsats har varit att undersöka specifika individers upplevelser, har vi använt oss av en kvalitativ datainsamling för insamlandet av empiriskt material. Thomassen skriver att en kvalitativ metod är lämplig när syftet är att forska kring människor. Vidare menar Bryman att den kvalitativa metoden lämpar sig för att undersöka en individs upplevelser och erfarenheter, samt ger en djupare, beskrivande analys. Det kvalitativa tillvägagångssättet främjar ett berättande resultat, genom ett frågande, konstruktionistiskt tankesätt, som bygger på ett intresse för att försöka förstå den andres sätt att förstå. Backman påstår att verkligheten enligt det traditionella betraktelsesättet sannerligen är objektiv, medans den kvalitativa metoden ger en subjektiv, individuell konstruktion av en individs verklighet. Om man inte väljer en kvalitativ metod finns också den

kvantitativa metoden. En kvantitativ metod syftar mer till att förklara, istället för att som kvalitativ metod berätta. Den kvantitativa metoden lämpar sig när syftet med studien är att få fram ett resultat som möjliggör generaliserbarhet, där syftet är att se mönster och tendenser, samt att mäta förekomst och se hur vanligt någonting är. Då vi varit ute efter levande, unika berättelser kring erfarenheterna av att växa upp med fostersyskon anser vi därför att ett kvalitativt tillvägagångssätt är den rätta metoden för vår studies syfte (Thomassen, 2005; Bryman, 2011; Backman, 2008). Bryman skriver att det är via samspelet som man i kvalitativa intervjuer får fram kärnan i empirin, en exklusiv eventualitet till skildrande beskrivningar. Dock bör man också beakta risken till feltolkningar samt tillägg av egna hypoteser och antaganden, något som vi arbetat aktivt mot. Vi tror att vi med hjälp av vår erfarenhet av samspel samt kunskaper om vad som påverkar empirin har minimerat risken för egna tillägg och tolkningar.

3.3 Avgränsningar

För att ha möjlighet till att färdigställa vår uppsats inom den givna tidsramen, har vi tvingats begränsa vårt material på så sätt att vi valt att fokusera på de biologiska barnens upplevelser och erfarenheter för att vidare förstå hur det påverkat dem till vuxna individer. Detta genom att beskriva hur de formats, samspelat och agerat i familjehemmet. Vi har medvetet sökt respondenter som vuxit upp i ett familjehem och valt bort barn som vuxit upp i jourfamiljehem eller i en familj som agerat kontaktfamilj eller kontaktperson. Vi har inte heller fokuserat på familjeplaceringar/släktplaceringar då dessa relationer redan är kända för de inblandade individerna och därmed inte innebär de upplevelser och erfarenheter som vi vill undersöka i vår uppsats. Gällande teorierna har vi valt att avgränsa oss genom att välja ut och presentera det som vi ansett varit relevant och haft samhörighet med vår empiri.

3.4 Urval

På grund av tidsramen för denna uppsats var vi tvungna att avgränsa vår empiriinsamling så att den skulle bli hanterbar för att kunna framställa ett trovärdigt och korrekt resultat. Vi ansåg dock att det fanns en svaghet i att bestämma ett maxantal att intervjua, innan empiriinsamlingen var färdigställd. Detta för att eventuellt riskera att inte ha tillräckligt med material för att ha möjlighet att genomföra en genomgripande analys. Vår första ambition var att hitta mellan fyra till sex respondenter att intervjua. Ambitionen var också att intervjuerna skulle ske personligen, men eftersom att respondenterna befann sig på andra orter, blev det i vissa fall därför lämpligare med mail- och chattkontakt. På grund av dessa omständigheter valde vi därför att söka upp ytterligare respondenter för att vidga empirin, vilket resulterade i att respondenterna till slut blev åtta stycken.

Vår metod för urval har varit målinriktat samt selektivt. Vi har alltså medvetet sökt respondenter som vi vet vuxit upp som biologiska barn i familjehem. Bryman skriver att syftet med ett målinriktat urval är att selektivt och strategiskt välja ut respondenter som med all säkerhet lämpar sig för studiens syfte och frågeställningar. Vi har kommit i kontakt med respondenterna på två olika sätt. Främst har vi kontaktat personer som vi vet enligt kännedom, passat in på vår

målgrupp, men vi har även öppet sökt efter respondenter i ett forum för familjehem via internet. Vi har även informerat anhöriga om vår studie, som i några fall vidare informerat om personer de haft kännedom om som skulle kunna lämpa sig för vår studie. Det är vad man skulle kunna kalla ett snöbollsurval, när befintliga kontakter ger nya kontakter (Bryman, 2011). I och med vår urvalsmetod, antalet respondenter, samt valet av ett kvalitativt tillvägagångssätt, kan vårt resultat inte generaliseras till populationen (Kvale & Brinkmann, 2009). Detta har heller aldrig varit målet eller något som vi strävat efter i vår studie.

3.5 Litteratursökning

Vi använde oss av några olika tillvägagångssätt vad gäller litteratursökning. Bland annat använde vi de databaser som finns att tillgå via universitetets bibliotek. I sökningen av svensk forskning använde vi oss utav både äldre begrepp och mer moderna begrepp, det vill säga olika nyckelord så som; *fosterbarn*, *familjehemsbarn*, *fostersyskon*, *biologiska syskon*, *fosterhem*, *familjehem*, samt *fosterföräldrar*, *fosterhemsföräldrar*. Vi har endast använt oss utav de äldre begreppen när eftersökning av utländsk forskning har gjorts, i och med att de begrepp lättare går att översätta till engelska, samt att de fortfarande används i utländsk forskning (Vinnerljung, 1996). Vi har även kontaktat personer som är verksamma inom forskning vad gäller familjehem, bland annat Universitetslektor Ingrid Höjer och Monika Nordenfors som är verksamma på Institutionen för socialt arbete på Göteborgs Universitet, för att få rådgivning gällande relevant forskning på området.

3.6 Genomförande och tillvägagångssätt

Samtliga avsnitt i uppsatsen har författats av oss tillsammans. Det gemensamma skrivandet har bidragit till att vi under författandets gång fått reflektera över samt fått diskutera oss fram till vad det är vi velat presentera i vissa avseenden. Vi har försökt att skapa oss de bästa möjliga förutsättningarna till att få ett så innehållsrikt och fylligt empirimaterial som möjligt. Empiri avser vetenskapligt material, utsagorna är testbara och bygger på kontakt med verkligheten (Backman, 2008). Vi har burit med oss en medvetenhet om att resultatet av intervjun kan påverkas av hur väl kommunikationen samt samspelet har fungerat mellan oss som intervjuare samt respondenten (Kvale, 2007).

Vi valde att författa en intervjuguide med öppna frågor att utgå ifrån inför våra intervjuer. Vår ambition med detta var att få en likvärdig grund att utgå ifrån i vår analys och för att lättare kunna se att vi med säkerhet fick tillräckligt med material för att besvara våra frågeställningar. Med tanke på syftet med intervjuerna, att få fram den unika individens upplevelse och berättelse, försökte vi att inte styra intervjun nämnvärt mycket, utan låta intervjupersonen berätta sin historia om dennes upplevelser och erfarenheter. Vi valde således att intervjuguiden skulle vara semistrukturerad (Kvale, 2007). Därför fanns också tillfällen då samtliga frågor inte blev applicerbara, bland annat beroende på respondentens familjesituation, men också beroende på hur respondentens berättelse såg ut.

Vi tillfrågade de respondenter som tackat ja till att medverka om de ville få ta del av vår intervjuguide i förväg, för att ge dem en möjlighet att

förbereda sig både svarmässigt och emotionellt på det som intervjun skulle komma att handla om. Vi är medvetna om att detta medförde att vi eventuellt gick miste om betydelsefulla reaktioner, kroppsspråk och dylikt från de medverkande. Empirin påverkas av det respondenten själv väljer att delge oss vid tidpunkten för intervjutillfället. Eventuellt har möjligheten för respondenten att förbereda sig gjort, att viss information eller vissa minnen utelämnats i svaren vid själva intervjusituationen. Vi ansåg ändå att det var mest rättvist mot respondenterna att trots allt få möjligheten att själv välja, med tanke på att frågorna kring ämnet kunde upplevas som känsliga samt väcka underliggande minnen. Även om vi påpekat att vi ville att respondenten skulle återge sina svar ur barnets perspektiv, alltså försöka minnas hur individen som barn upplevde situationen just då, får vi ändå ett efterkonstruerat svar baserat på tidigare upplevelser. Därför påverkar respondenten hur subjektiv och omfattande empirin blir (Bryman, 2011).

Enligt Kvale (2007) är en förutsättning för att få respondenten att känna sig så avslappnad som möjligt är en trygg miljö. Därför var vår avsikt att låta respondenten själv få välja miljö att bli intervjuad i. I de intervjuer som skett personligen har vi befunnit oss hemma hos respondenten. Vi tror att detta inneburit att respondenten haft lättare att dela med sig av och berätta om sina erfarenheter för oss i och med den kända miljön. Då några av våra respondenter befunnit sig på annan ort har vi dessvärre inte haft möjlighet att intervju dessa personligen. Vi valde då istället att genomföra intervjun via en livechat på internet. Vi valde denna metod framför e-post då vi ville få möjlighet att genomföra en intervju så verklighetstrogen och lik en konversation som möjligt. Vi ville också ge respondenten möjligheten att ställa frågor vid eventuella oklarheter, samtidigt som vi själva kunde be respondenten vidareutveckla och berätta vidare i sina svar. Vi bad våra respondenter att försöka behålla sitt talspråk, samt att skriva ut pauser, skratt, samt tveksamheter inför sitt svarande, för att så långt som möjligt kunna uppfatta hur respondenten upplevde att det kändes att svara på frågorna.

Vi valde att en av oss var den som förde intervjun, samtidigt som den andra observerade och gavs möjlighet att fylla på med eventuella följdfrågor som ibland kan gå intervjuaren förbi i sin koncentration på själva intervjuprocessen. Vi valde också att turas om att föra intervjun. Detta för att vi båda skulle bli delaktiga i intervjuprocessen. Dalen (2008) skriver att man bör spela in intervjuerna då det ger den bästa materialgrunden för vidare analys, vilket också gjorde att vi valde att spela in våra intervjuer. Detta var något som vi informerade våra respondenter om redan vid det första tillfället då de tillfrågades för intervju. Vi är medvetna om att inspelningen kan ha haft en inverkan på vår empiri. Kvale (2007) skriver att man bör beakta att språket hos respondenten samt öppenheten i svaren kan påverkas av att intervjun spelas in, att det är oundvikligt att bandspelaren har en effekt på hur respondenten interagerar. För att i möjligaste mån försöka få respondenternas svarande att inte påverkas av inspelningen, öppnades samtliga av våra intervjuer med några korta frågor kring respondenten och dess kontext. Syftet var att få respondenten att känna sig avslappnad och minska dennes fokusering på inspelningen.

Vad gäller bearbetningen av vårt material så har vi valt att transkribera materialet noggrant. Alla detaljer har noterats för att försöka fånga upp nyanserna i språket, det tror vi säger någonting om hur respondenten upplever

frågan samt hur det känns att besvara den. Vi anser att de känslouttryck som vi kunde fånga upp kan vara användbara i vår analys när teorin skall appliceras, där teorier hjälper oss att förstå respondentens känsla och svarande. Av samma anledning har vi även valt att behålla talspråket vid transkriberingen. Vi genomförde hälften av transkriberingarna var och när den första transkriberingen var gjord genomlysades den av den andra av oss, för att säkerställa att den som transkriberade materialet inte gjort egna tolkningar av, eller tillägg på materialet.

3.7 Analysmetod

Enligt Kvale (2007) skapas redan vid den första bearbetningen en tolkning av det material som intervjun givit. Tillsammans med respondenterna har vi skapat vår empiri. Vi som forskare med hjälp av valet av frågor och respondenterna genomvalda berättelser från deras upplevelser och erfarenheter. Empirin påverkas således av båda parter. Det vi fått ta del av i intervjuerna är respondenternas förklaringar till deras upplevelser.

Gällande själva analysen har vi valt att använda oss av vad Kvale kallar ad hoc - olika tekniker och angreppssätt för att beskriva och utforska vårt material, vilket enligt Kvale (2007) anses vara det vanligaste tillvägagångssättet vid intervjuanalys. Första steget efter att transkriberingen var genomförd var att tillsammans läsa igenom samtliga intervjuer för att bilda oss en generell uppfattning om respondenternas berättelser. Vi tematiserade materialet efter våra valda frågeställningar, för att på så sätt lättare kunna säkerställa att vi med hjälp av materialet kunnat besvara dessa, det i sin tur ökar uppsatsens validitet ytterligare. När indelningen per frågeställning var genomförd, arbetades material igenom än en gång där kategoriseringar gjordes utifrån tidigare forskning, men också de teorier som vi ansåg kunde härledas till och förklara det som respondenterna berättat, det som Kvale (2007) kallar för meningskategorisering. Samtliga intervjuer kategoriserades av oss båda, oberoende av varandras åsikter och tankar, för att vidga förståelsen av materialet i så stor omfattning som möjligt. Då vi valt ad-hoc som analysmetod för att ha möjlighet att genomföra djupare tolkningar av specifika uttalanden, fick därför vissa delar i materialet vara okodade för att kunna tala för sig själva i analysen. Vi lät även ny fakta som vi ansåg vara värd att lyfta fram vara en kategori för vidare analys. Vi har även valt att lyfta ut ordagranna citat utan korrigeringar, för att visa på vad respondenterna svarat i egna ord. Det tror vi i sin tur kommer att leda till att läsaren får möjlighet att se på ett tydligare sätt hur vi valt att tolka olika delar av materialet och det som respondenterna svarat. Samtidigt ger det också möjlighet för läsaren att tolka materialet på det sätt de själva föredrar och utifrån läsarens egna förförståelse, kunskap samt erfarenhet, vilket ökar reliabiliteten (Kvale, 2007).

Vi anser att det varit positivt att arbeta fler än en person med analysprocessen. Det har medfört att kontrollen av att analysen genomförts med öppna sinnen, utan att tolkas eller påverkas av en ensam författare. Som nämnt ovan är det viktigt att kritiskt granska transkribering och analys för att undvika egna tolkningar och analyser (Kvale, 2007).

3.8 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet innebär att forskningsresultatet i en studie skall ha god tillförlitlighet. För att förstärka vår studies reliabilitet har vi valt att beakta några punkter som Kvale (2007) skriver kan ha påverkan vad gäller tillförlitligheten i en forskningsprocess. Vad gäller insamlingen av empirin så valde vi vid intervjutillfällena att spela in intervjuerna för att försäkra oss om att vi verkligen fångade upp det som respondenten svarade utan egna tillägg eller tolkningar från vår sida. Som vi nämnt har vi även låtit oss korrigera varandra, för att säkerställa att vi transkriberat rätt och fått med allt som spelats in. Vi har förankrat vårt material med tidigare forskning och vår studie har i stort sett fått samma resultat, vilket ökar reliabiliteten i vår studie (Kvale, 2007). Vidare pekar Bryman (2011) på att en studie har god reliabilitet när författaren undersökt det som studien varit avsedd att undersöka. Detta är något som vi försökt uppnå genom att ständigt ha vårt syfte samt våra frågeställningar i åtanke under processens gång, för att säkerställa att vi inte fastnade för fakta som inte var relevant för vår studie.

Vad gäller validitet så spänner validiteten över hela forskningsprocessen. Under intervjuernas gång har vi validerat genom att ställa klagörande frågor till våra respondenter för att kontrollera att vi förstått det som sagts korrekt. Kvale (2007) menar att en viktig faktor att se över vad gäller validiteten i forskningsprocessen, är själva materialhanteringen. I utskriften och i materialredovisningen av intervjuerna, har vi varit noggranna med hur vi har bearbetat materialet. Intervjumaterialet redovisas i analysen med hjälp av citat och egna tolkningar av citaten, detta för att läsaren själv skall få göra sin egen bedömning av materialets trovärdighet.

3.9 Etiska överväganden

Vad gäller etiska överväganden, har vi i vår urvalsprocess av respondenter, tagit hänsyn till de medverkandes ålder. Anledningen till varför vi tänkt att respondenterna i vår studie bör vara över 18 år, är för att de inte längre lever som barn i den verklighet som vi haft för avsikt att intervjua kring. Det borde ha medfört att de haft lättare att reflektera och berätta kring sina upplevelser. Vi anser också att det inte vore etiskt rätt av oss att intervjua de biologiska barnen, som genom intervjufrågorna på ett eller annat sätt kan komma att hamna i en inre konflikt gentemot sina föräldrar, syskon och eventuella fostersyskon genom att känna att de lämnar ut dem eller sig själva genom att svara på våra frågor. Vi hade inte heller haft möjlighet att finnas där för barnet efter intervjun för att hjälpa dem att hantera känslor och frågor som deltagandet i intervjun skulle kunna ha väckt.

Vidare gällande etiska överväganden har vi valt att använda oss av vad som sägs vara huvudkraven i de etiska reglerna som utformats av Vetenskapsrådet, tidigare Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, nämligen Självbestämmandekrav, konfidentialitetskrav samt nyttjandekrav (Vetenskapsrådet 2002:12). Självbestämmandekravet har tillgodosetts genom att vi varit noga med att poängtera för respondenterna om syftet med vår studie samt att deras deltagande är frivilligt och att det när som helst kan avbrytas. Konfidentialitetskravet innebär att all information som inhämtas om deltagarna kommer att hanteras varsamt samt förvaras så att ingen obehörig får tillgång till

den. All inspelat datamaterial, har raderats efter att transkriberingen slutförts. Samtliga respondenter har anonymiserats samt fått fiktiva namn. Det var ett beslut vi fattade baserat på att det inte är vem som berättat vad, som är intressant för oss i vår studie, utan själva berättelsen i sig. Vi ville att respondenterna skulle känna sig trygga med att lämna ut sin historia utan att behöva tänka på eventuella konsekvenser. Vi har även beaktat nyttjandekravet, eller autonomikravet som det även omnämns som, i och med att vår insamlade empiri endast har använts i vår studie (Bryman 2011). Däremot har vi informerat våra respondenter om att uppsatsen kommer att finnas tillgänglig på universitetet, samt bli uppladdad för digital publicering på internet. Därför har vi påtalat för våra respondenter att vi ej kan påverka hur materialet i uppsatsen kommer att användas vidare. Vi har valt att erbjuda samtliga deltagare att ta del av studien, när den färdigställts.

4. Teoretiska utgångspunkter

4.1 Identitetsutvecklingsteori

Våra respondenter berättar om sin personliga utveckling där de beaktar sin ålder, föräldrar och omgivning, men delger också olika känslor och tankar som uppstod inom dem. Detta har vi försökt förstå och tolka med hjälp av identitetsutvecklingsteori, som både behandlar och beskriver de olika identitetsfaserna i individens utveckling.

Erik Homburger Erikson var en psykoanalytisk teoretiker och praktiker som inriktade sig på forskning inom det psykosociala området. Eriksons identitetsutvecklingsteori behandlar hela individens liv. Identiteten är en livslång, subjektiv upplevelse i ett social och historiskt sammanhang. Han menar att individens identitet formas genom ett samspel mellan kulturella, sociala samt biologiska influenser. Erikson skriver om den biologiska identiteten som associeras med könet, kroppsuppfattningen och utseendet, medans den psykologiska identiteten innefattar intressen, behov, försvarsmekanismer och känslor. Med det sociala sammanhanget menar Erikson att miljön bidrar till att individen kan uttrycka sin identitet på många olika sätt. Barn är i ständigt behov av att samspela och interagera med andra barn och vuxna för att ha möjlighet att utveckla sin egen identitet. Barnens identitetsutveckling påverkas av föräldrarnas förhållningssätt, personlighetsdrag samt kulturella attribut (Wrangsjö, 2000). Erikson anser att människans anpassning till sin omgivning och interaktion har stor betydelse för individens identitetsformning. Erikson pratar om att samtliga individer går igenom ett förutbestämt antal stadier i livet, närmare bestämt åtta stycken. Dessa faser flyter ihop på ett böljande sätt i varandra utan några rigida gränser mellan sig. I varje fas menar Erikson att individen genomgår en inre konflikt, i och med de nya utmaningar individen möter under sin identitetsutveckling. Erikson menar att konflikterna är en nödvändighet för att individen skall mogna och utvecklas. Beroende på hur konflikten utvecklas träder individen in i ett nytt skede i livet. Om konflikten lösts på ett lyckosamt sätt kan den resultera i ett positivt skede, precis som om konflikten misslyckas att lösas, kan ett negativt skede ta vid. Vid ett sådant misslyckande är det möjligt att individen kan fastna i en fas i sin identitetsutveckling utan att ha möjlighet träda vidare in i nästa fas.

Nedan presenteras relevanta delar ur Eriksons åtta stadier, fokuserat på de sociala och psykologiska delarnas relevans för individens identitetsutveckling. Det vi valt att fokusera på i teoripresentationen är det som vi sedan använt oss av i vår analys.

Det allra första stadiet som barnet passerar sträcker sig från födseln upp till att barnet är cirka ett och ett halvt år. Här inleder spädbarnet sin första relation till omvärlden (Wrangsjö, 2000). Tilliten är det primära i barnets utveckling i denna fas, vilket ger barnet en känsla av hopp och förväntan. Om barnet inte får behovet av tillit uppfyllt och därför inte träder igenom fasen på ett tillfredställande sätt, riskerar barnet att känna misstro till sin omvärld men även till sig själv, det vill säga att barnet får en svag egen identitet (Jerlang, 2008). Den tredje fasen i identitetsutvecklingen genomgår barnet vid en ålder av tre, upp till sju år. Initiativförmågan står i centrum under denna period och är en grundläggande egenskap att utveckla för det framtida vuxna livet. Barnet börjar alltså här intressera sig allt mer för den sociala omvärlden runt omkring den. Omgivningen skall ge stöd och möjlighet till barnet att utveckla eget initiativ och sin inre nyfikenhet. Barnet skall hitta sin egen roll - sin identitet. För att barnets utveckling skall ske optimalt, är det i behov av starka, positiva förebilder. I samspelet med vuxna bildar sig barnet starkare initiativförmåga (Jerlang, 2008). Om barnet inte kan finna olika sätt till att ta initiativ i samspel med sin omgivning, hämmas förmågan till initiativtagande och istället blir barnet fylld av en känsla av skam och skuld, samt en känsla av att inte räcka till (Wrangsjö, 2000). Barnets fjärde fas stäcker sig från sjuårsåldern upp till puberteten. I denna fas ligger vikten vid att utveckla en inre känsla av kompetens och kunnande om samhällsnormer och värderingar. Barnet skall även utveckla sin samarbetsförmåga och barnet börjar här interagera med andra kamrater på ett betydelsefullare sätt. Om krislösningen är negativ upplever barnet istället en mindervärdeskänsla, en känsla av att inte duga, samt en oförmåga, att inte kunna skapa något produktivt (Wrangsjö, 2000).

Nästa fas tar vid från puberteten tills att individen är cirka tjugo år gammal. Om ungdomen i sin identitetsutveckling lyckats genomgå föregångna kriser utan att stagnera i något stadie, blir det således lättare att möta den stora övergången från att vara barn till att bli vuxen. Självständighetsutvecklingen är i fokus under denna period. Utvecklingen skall göra individen till en självständig och oberoende person. Identiteten hos individen skall befästas och en grundläggande meningsfullhet att bygga vidare från skall ha skapats hos ungdomen (Wrangsjö, 2000). Detta kan ske genom att barnet upplever en känsla av delaktighet i exempelvis sin familj, i skolan samt tillsammans med kamrater. På det viset uppstår en känsla hos barnet av sammanhang från det passerade, nuet samt inför den kommande framtiden (Hwang/Nilsson, 2011). Under denna fas, sker en stor fysisk utveckling hos ungdomen. Kroppen utvecklas och börjar förändras, det uppkommer ett växande intresse för det motsatta könet samtidigt som framtidsplaner börjar uppkomma. Samtidigt som trycket utifrån ökar, via exempelvis samhället och umgängeskretsen ökar också det inre trycket, det vill säga förväntningar individen har på sig själv. Individen använder sin omgivning som spegelbilder, för att kunna forma och skapa en stabil identitet och hitta sig själv. Detta är något som individen måste klara av att förhålla sig till. Om inte ungdomen genomgår fasen på ett optimalt sätt, kan detta leda till att självbilderna inte blir integrerad hos ungdomen själv och identiteten blir således splittrad och en

identitetskrise uppstår. Detta kan i sin tur framkalla depression eller revolt och försvåra möjligheten att komma nära människor i sin omgivning och skapa nya relationer (Hwang/Nilsson, 2011). Familjen och skolan fyller viktiga funktioner i individens relationsskapande, men viktigast av allt är anknytningen till vänner (Jerlang, 2008).

Här efter träder individen in i det vuxna livet. Resultatet i denna fas, är beroende av hur individen lyckats ta sig igenom tidigare faser. Målet är att individen skall vara redo att temporärt ge upp sin individualitet i strävan mot att utveckla intimitet tillsammans med andra individer i både vänskap, kärlek och sexuella relationer. Identiteten måste dock vara stabilt formad, innan individen kan förenas med andra människor, annars kan en känsla av att *förlora sig själv* uppstå. Motsättningen blir isolering och avståndstagande (Hwang/Nilsson, 2011;Wrangsjö, 2000). Som skydd för att undvika att förlora sin identitet, kan det hända att individen isolerar och avskärmar sig från omvärlden, men även från egna känslor och impulser. När de tidiga vuxenåren passerat blir nästa fokus för individen att agera kulturbärare, det vill säga ta ett ytterligare steg i livet och bli förälder. Ambitionen är att se till att nästkommande generation får växa upp under goda levnadsförhållanden. Om individen tenderar att stagnera i utvecklingen av identiteten, saknar individen förmåga att se till andras intressen, att skapa och behålla berikande relationer och att hitta sin plats i kollektivet. Istället fortsätter individen att tillgodose sina egna behov och saknar intresse för att fortplanta sig (Wrangsjö, 2000).

4.2 Anknytningsteori

Då en trygg anknytning ligger till grund för individens relationsskapande men även identitetsutveckling livet igenom, ansåg vi att det är relevant att presentera delarna nedan. Identitetsutvecklingen har sin grund i hur anknytningsprocessen sett ut under barnets uppväxt.

Anknytningsteorin handlar om de nära känslomässiga relationernas betydelse. Teorin används bland annat för att bedöma risker och förutsäga den framtida socioemotionella anpassning som barnet går till mötes (Havenesköld/Risholm Mothander, 2010). Bowlby som utvecklade teorin menade att samtliga barn har ett grundläggande gemensamt medfött behov av skydd och närhet. Payne menar att anknytning främst handlar om barnets förhållande till modern. Dock kan ett barn knyta an till fler än en person. Att ett barn knyter an innebär att den skapar emotionella band till en annan person, som skapas under barnets första levnadsår. Om barnet får bekräftelse från sin anknytningsperson blir denna individ en *trygg bas* för barnet. En trygg anknytning anses vara att när individen upplever att han/hon kan lita på att det finns en anknytningsperson tillgänglig vid fara eller hot om fara. Om barnet känner sig säker på sin anknytningsperson och börjar utforska världen på egen hand, kommer det att återvända till sin bas för bekräftelse och känslomässig påfyllnad. De anknytningserfarenheter som barnet bär med sig från tidigare upplevelser, påverkar barnets relationsskapande senare i livet. Om barnet inte haft möjlighet att uppleva en trygg anknytningsprocess kan detta påverka individens personlighetsutveckling livet igenom. Barnet kan senare i livet få svårigheter att skapa bra relationer till andra människor, samt att känna empati och visa känslor

gentemot andra. Om barnet istället har positiva anknytningserfarenheter utvecklar ofta individen en social personlighet som har lätt till att skapa nya relationer (Bowlby, 1994; Payne, 2008; Havenesköld/Risholm Mothander, 2010). Howe (1995) menar också att dessa individer är mer nyfikna på relationsskapande över lag, samt att de mestadels ser positiva vinningar av nya relationer.

4.3 Systemteori

Gällande systemteorin så kunde vi se ett samband i hur respondenten berättat om sin familj, till olika begrepp och antaganden inom systemteorin. Bland annat gällande familjens sätt att hantera förändringen det innebar att ta emot fosterbarn, men även deras olika sätt att interagera.

Systemteorin har fokus på individer som är en del av och omfattar ett system och används särskilt i arbetet med familjer, men också med grupper och i samhället generellt. Systemteorin ökar förståelsen för hur människan med hjälp av egenskaper i både sociala och psykologiska aspekter samverkar med andra både i och utanför ett system (Payne, 2008). Schjodt/Egeland (1994) skriver att ett system utgörs av olika individer, med olika egenskaper som samtliga har en relation till varandra. För att kunna studera helheten i ett system, måste man först och främst studera hur individerna interagerar med varandra. För att vidare kunna fördjupa sig i och förstå hur ett system fungerar, måste man först avgränsa systemet och ta reda på vilka komponenter/objekt som ingår i det. Arbetar man med en familj så utgör familjen systemet, avgränsningen görs genom att bortse från de individer som inte tillhör familjen. För att man skall kunna kalla något för ett system så måste det generellt uppfylla två kriterier: att systemets komponenter interagerar på ett sätt med varandra som skiljer sig ifrån hur de interagerar med andra utanför systemet samt att systemet varar under en viss tid. När det gäller en familj pågår interaktionen under hela livsförloppet.

När ett system utsätts för förändringar i form av att en ny familjemedlem kommer till blir det mer komplext. Detta kan man sammanfatta med ordet differentiering. När detta sker försöker systemet automatiskt att återställas och sträva efter homeostas, det vill säga jämvikt. Hur ett system möter olika avvikelser varierar mellan olika familjer beroende på hur vida gränserna är och beroende på hur öppet eller slutet familjens system är. En familj som utgörs av ett öppet system kan ta emot och exportera energi och har lättare för att möta förändringar o avvikelser, medan familjer som lever i ett slutet system utgörs av rigida - stela och fasta roller och som således har svårare för anpassning och förändring. Familjen som ett system skiftar oftast mellan att vara ett öppet och slutet system (Hwang/Nilsson 2011). Då behovet av anpassning finns i familjen är det viktigt med familjemedlemmarnas reciprocitet. Reciprocitet innebär att samtliga är medvetna om den förändring som sker och vad förändringen innebär, vilket kräver att samtliga komponenter bär med sig en ömsesidighet och arbetar mot samma mål. Detta för att uppnå den eftersträlvade homeostasen (Payne, 2008). Ett system utvecklas, skapar sig en egen struktur, vilket sker i en process under sin existens samtidigt som systemet interagerar med omgivningen. I ett system finns också ett antal subsystem. Ett subsystem innefattar mindre system som i en familj utgörs av mindre grupperingar med olika behov och funktioner. Ett subsystem mellan föräldrarna är nödvändig för att de på ett gemensamt och adekvat sätt skall

kunna uppfostra sina barn. Här sker det ett utbyte av föräldrarnas vuxna behov. Inom syskonens subsystem sker ett utbyte av gemensamma behov, men det försiggår även en träning i att fungera bland kamrater (Wrangsjö 2000).

4.4 Kristeori

Våra respondenter delgav och berättade om olika känslor, händelser och tankar som uppstod kring deras fostersyskon. De beskriver både yttre och inre faktorer som påverkat dem, något som vi har försökt att förstå och förklara med hjälp av kristeorin som beskriver hur individen påverkas av plötsliga och avgörande förändringar.

Ordet kris härstammar ur det grekiska ordet *krisis* som innebär plötslig förändring, avgörande vändning, eller ödesdiger rubbnig. Cullberg beskriver ett kristillstånd som när man hamnat i en livssituation där ens erfarenheter från livet och vanemässiga reaktionssätt inte räcker till för att man skall kunna bemästra den aktuella situationen. Cullberg menar att det finns två olika typer av kriser, traumatisk kris och utvecklingskris. En traumatisk kris kan beskrivas som ett tillstånd där individens psykiska situation påverkas av en yttre händelse av sådan art och grad att denne upplever sin fysiska existens, sociala identitet och trygghet starkt hotade. När Cullberg istället talar om en utvecklingskris så riktar han in sig på olika stadier i livet där många naturliga förändringar sker och de livsförändringar som kan skapa krisartade situationer för individen i dessa skeenden. Cullberg talar också om att den psykiska påfrestningen kan bli ännu djupare om två kriser inträffar samtidigt, oavsett om krisernas innebörd har någon samhörighet eller ej (Cullberg, 2003;2006).

Cullberg (2006) menar att i de situationer där en kris drabbar individer som lever tillsammans med andra, så drabbar krisen hela familjen, eller många i individens närhet. Han menar att traumatiska händelser kan påverka familjens homostas, dess jämvikt. Detta genom att varje enskild individ på sitt eget sätt försöker att hantera det lidande de upplever på sitt eget sätt, och genom detta fungerar systemet inte längre som ett skyddsnät för parterna. Cullberg menar att hela familjen behöver engageras och samla gemensam energi för att utgången ur en kris skall bli lyckosam.

När ett barn precis får reda på att det skall få ett syskon, kan barnet uppleva starka känslor av både kärlek och hat. Barnets världsbild rubbas genom upplevelser som att blir åsidosatt och känslor av att inte längre räkna till för sina föräldrar, samtidigt som barnet måste uppleva att föräldrarna riktar sin kärlek mot fler än denne själv. Cullberg menar att detta kan innebära att barnet blir desorienterat. Barnet upptäcker också att det inte är accepterat att bete sig på ett mindre önskvärt sätt mot syskonet på ett eller annat sätt, och barnet får därigenom svårt att visa sina känslor gentemot syskonet. Här behöver barnet hjälp att få uttryck för sina känslor för att kunna lösa den inre konflikt som uppstår, vilket kan ske bland annat genom extra uppmärksamhet, eller att barnet inkluderas i exempelvis skötseln av det nya syskonet (Cullberg, 2006).

Cullberg tar upp några olika försvarsmekanismer som omedvetet kan träda in i det akuta skedet av krisen. Försvarsmekanismerna har som syfte att

minska medvetandet om samt upplevelsen av fara och hot för personligheten. Den vanligaste förekommande försvarsmekanism som träder in vid en smärtsam upplevelse är isolering av känslor. Här diskuterar individen ofta sakligt kring situationen, och uppfattas därför av omgivningen som mogen och insiktsfull. Ett exempel är att en individ kan berätta om minnen från barndomen utan att minnas någon riktig känsla. Om denna isolering inte endast används som ett tillfälligt skydd, kan det leda till en förvrängning av de aktuella känslorna, som i sin tur längre fram i individen utveckling kan skapa ångestreaktioner. En annan försvarsmekanism är undertryckande av känslor. Här försöker individen att anpassa sig efter omgivningens krav och förväntningar. Ett exempel på detta kan vara ett försök att inte visa sin oro eller sina känslor, utan istället upprätthålla en fasad av att vara duktig och stark genom att försöka tänka på annat, för att undvika konflikter eller dålig stämning (Cullberg 2003;2006).

5. Resultat och analys

5.1 Presentation av respondenterna

Samtliga namn i uppsatsen är fingerade.

Lina är 23 år gammal. Lina lever tillsammans med sin sambo och studerar till socionom. Lina hade under sin uppväxt ett fostersyskon boendes tillsammans med henne. Fostersyskonet anlände till familjen när Lina var cirka tre år gammal och bodde i familjen tills att Lina var ungefär elva år. Lina har två biologiska syskon, en storsyster och en lillebror.

Ella är 22 år gammal. Ella är ensamstående och arbetar inom serviceyrket. Ella hade under sin uppväxt ett fostersyskon boendes tillsammans med henne. Fostersyskonet anlände till familjen när Ella var cirka fjorton år gammal och stannade i familjen fram till och med att Ella var ungefär sjutton år gammal. Ella har två biologiska syskon men de hade tidigare flyttat hemifrån när Ella bodde i familjen.

Carina är 28 år gammal. Carina lever tillsammans med sin sambo och arbetar inom socialt arbete. Carina hade under sin uppväxt ett fostersyskon boendes tillsammans med henne. Fostersyskonet anlände till familjen när Carina var cirka åtta år gammal och bodde i familjen tills att Carina var ungefär sexton år. Carina har inga biologiska syskon, men i familjen dit fostersyskonet anlände och där Carina växte upp, levde två halvsyskon till Carina, en lillasyster och en lillebror.

Johanna är 26 år gammal. Johanna är ensamstående och studerar till socionom. Johanna hade under sin uppväxt tre fostersyskon boendes tillsammans med henne. Det första fostersyskonet anlände till familjen när Johanna var ungefär sju år och det senaste fostersyskonet flyttade från familjen när Johanna var ungefär tolv år. Johanna har två biologiska syskon, en lillasyster och en lillebror.

Åsa är 41 år gammal. Åsa är arbetssökande och lever tillsammans med sambo och fyra barn. Åsa hade under sin uppväxt fyrtiofem fostersyskon boendes tillsammans med henne. Åsa var tre månader gammal när första fosterbarnet anlände till familjen och cirka sjutton år när det sista fosterbarnet flyttade ut. Åsa

har två halvbröder, varav en av dem bodde tillsammans med Åsa när familjen hade fosterbarn placerade hos sig.

Anna är 30 år gammal. Hon är gift och lever tillsammans med sin man och tre barn. Familjen agerar idag familjehem och har ett fosterbarn boendes hos sig just nu. Ann hade fyra fostersyskon boendes hos sig under sin uppväxt och var cirka sex år när första fosterbarnet anlände. Anna har två biologiska syskon, en storebror och lillebror.

Elin är 19 år gammal och lever ensam. Elin hade fyrtiosju fostersyskon boendes hos sig under sin uppväxt och var tre år gammal när första fostersyskonet anlände till familjen. Elin har fyra biologiska syskon, tre äldre bröder och en yngre syster.

Martin är 29 år gammal och lever tillsammans med sin sambo. Martin var åtta år när första fostersyskonet anlände till familjen. Martin hade två fostersyskon boendes hos sig under sin uppväxt, hans familj tar fortfarande emot fosterbarn. Martin har ett biologiskt syskon, en lillebror.

5.2 Hur beskriver familjens biologiska barn sin uppväxt tillsammans med fostersyskon?

5.2.1 Delaktighet och inställning

När vi frågat våra respondenter huruvida de fick möjlighet att påverka beslutet som innebar att familjen bestämt sig för att ta emot fosterbarn, var svaret bland respondenterna generellt att de upplevt att de inte fick vara med och påverka beslutet. I några fall nämner respondenterna att det kan ha berott på deras unga ålder. De säger sig blivit informerade först i efterhand av föräldrarna kring det uppdrag som familjen tagit på sig. Ett citat från Johanna skulle kunna sammanfatta den information som respondenterna delat med oss är;

”Jag tror inte att vi blev involverade i situationen på det viset att vi fick vara med och säga vad vi tyckte, utan snarare att vi blev förberedda liksom att nu kommer det komma ett nytt syskon till er liksom.”

Den tidigare forskningen visar att barnen upplevt att deras möjlighet till påverkan av beslutet haft betydelse för hur relationen formats med fostersyskonen (Höjer/Nordenfors, 2006). Detta är något vi antar har stor påverkan på hur det biologiska barnet upplever situationen i stort. En av respondenterna uppgav att hon fick vara delaktig i beslutet och säger också att hon upplevde det som positivt, då hon menar att hon ville ha del i det beslut som skulle komma att påverka hennes vardag. Något som samtliga respondenter uppger är att de ej haft någon kontakt med socialtjänsten i och med att familjen åtog sig uppdraget som familjehem. Varken innan under eller efter placeringarna har någon myndighetsperson talat med barnen. De säger alla att det är något som de saknat och att de tror att det hade varit en fördel om de även av någon professionell blivit informerade om vad uppdraget skulle innebära för deras familj. Elin säger;

”Vi blev inte tillfrågade första gången och kan inte minnas alls att vi pratat med någon från soc.”

Även här visar den tidigare forskningen att det haft betydelse för relationen mellan fostersyskonet och det biologiska barnet, då de barn som uppgett att de uppmärksammats av socialsekreterare tenderar att få en bättre relation till sitt fostersyskon då de fått en bättre övergripande förståelse för vad som komma skall (Höjer/Nordenfors, 2006).

På frågan om vilka känslor respondenterna upplevde när de för allra första gången fick reda på att de skulle få fostersyskon var känslorna väldigt blandade. De flesta respondenter nämner en nyfikenhet och att situationen upplevdes som spännande. Johanna uttrycker sina första tankar om fostersyskonet som dubbla;

”Det var väldigt blandande känslor kommer jag ihåg, nu skall det komma in en främling i vårt hem som jag aldrig träffat, hur kommer den personen att vara kommer den vara snäll, kommer den vara snäll mot mig, mot mina syskon, mot mina föräldrar, så det var väldigt blandat, samtidigt blir det ju förväntansfullt också...”

Det är också en respondent som uttrycker starka känslor av olust inför beslutet att få ett fostersyskon, Carina berättar;

”NEJ NEJ NEJ, Jag vill inte ha något extrasyskon, jag är nöjd som det är, jag HATADE det.”

Cullberg talar i kristeorin om att barnet kan uppleva dubbla känslor i form av både kärlek och hat inför en ny familjemedlem. Barnet kan känna en otrygghet inför att dela med sig av sin kärlek från familjen. Samtidigt som det också kan upplevas positivt att få en ny lekkamrat. Samma respondent upplevde känslan av att inte längre räkna till, i enhetlighet med Cullbergs kristeoretiska visioner om att barnets världsbild rubbas (Cullberg, 2006). Carina som uttryckte citatet ovan befann sig i vad Erikson kallar skolåldern när fostersyskonet skulle anlända till familjen. Erikson menar att upplevelsena kring relationsskapande med kamrater är viktigt under denna period i livet. Om barnet inte upplever relationsskapandet som betydelsefullt, kan barnet få svårt att skapa nya, samt integreras i relationer (Wrangsjö, 2000). Eventuellt kan respondenten som uttryckte de starka känslorna av olust och hat upplevt svårigheter i sitt relationsskapande i tidigare skeden vilket i sådana fall kan ha bidragit till dessa känslor.

Vid första mötet med fostersyskonet nämner samtliga respondenter att de ambivalenta känslorna kvarstod. De nämner att både de själva och fostersyskonet hade en avvaktande och något blyg inställning till varandra. De säger också att föräldrarna försökte sammanföra dem och påtala att de nu var syskon. Martin berättar om en tydlig minnesbild från den gång när fostersyskonet för första gången kom hem till familjen;

”Jag har en mycket tydlig minnesbild av när det första barnet flyttade in. Entrén var storstilad när han hoppade över staketet istället för att gå genom grinden. Därmed var saken klar - han var cool.”

5.2.2 Att leva tillsammans med fostersyskon

På frågan om hur respondenterna tänkte kring att deras familj var familjehem så uppvisar de allra flesta en stark känsla av stolthet. Ella uttrycker;

”Jag var väldigt öppen med det! Och är stolt över att få vara i en så fin familj som min som vill hjälpa andra”.

De som inte nämner stoltheten säger att de upplevde det som jobbigt, att det fanns en avundsjuka gentemot andra familjer. Carina nämner tankar som;

”varför ska just våran familj hjälpa de här barnen, varför ska just hon komma just hit.”

Den tidigare forskningen visar på att barnen oftast känner en känsla av stolthet inför det uppdrag som deras familj utför, samt inför sina egna föräldrar. De känner att det är deras familj som är den bättre (Höjer, 2001). När vi frågade hur de såg på andra familjer som inte agerade familjehem svarade två av respondenterna att de upplevde att de var som vilken annan familj som helst, att familjebilden inte skilde sig från de familjer som inte hade fosterbarn hos sig. Detta är något som går emot övriga respondenters berättelse, där alla nämner att de åtminstone någon gång längtat efter att få vara en *vanlig familj*. En av respondenterna säger att hon upplevde att det tycktes vara så lugnt i andra familjer. En annan säger att ingen av hennes kompisar var familjehem och att hon kände avundsjuka gentemot sina kompisar som kunde sitta och mysa med sina föräldrar utan att någon som inte tillhörde familjen hela tiden närvarade. Hon säger att det fanns en väldig längtan efter att ha sina föräldrar för sig själv, något som också återfinns i den tidigare forskningen från Danmark i Familjeplejen, (1998).

Vi ställde en övergripande fråga till våra respondenter angående relationen till deras fostersyskon och om de kunde beskriva hur den såg ut över tid. Den övergripande gemensamma nämnaren i svaren från respondenterna, var att fostersyskonet relativt snabbt blev en del av familjen och upplevdes mer eller mindre som ett *vanligt* syskon. Ella säger;

”Vi blev bra kompisar och sen kändes hon mer som en familjemedlem. Idag kallar jag henne låtsassyster.”

Johanna berättar om en situation som uppstod när ett fostersyskon anlände till familjen som inte tyckte om sitt namn;

”Det första vi gjorde när han kom var typ att döpa om honom, för att han hette Kurt när han kom som han hatar, så men ja vad vill du heta då, jag vill heta Oscar,

ja men okej så döpte vi honom högtidligt i köket kommer jag ihåg.”

I den tidigare forskningen som vi presenterat kan man läsa att fostersyskonen känner ett ansvar för att fostersyskonet skall integreras i familjen (Höjer, 2001). I svaren som våra respondenter gav kan vi utläsa att de kände delaktighet i fostersyskonens integrationsprocess. De säger att relationerna utvecklas i ett tidigt skede. De beskriver också om hur de lekte tillsammans med sina fostersyskon som ett vanligt syskon. Det biologiska barnet och fostersyskonet skapar här ett eget subsystem inom familjens stora system. På så sätt övar båda parter på att interagera och samspela med andra barn. I systemteorin talar man om att systemets gränser ser olika ut, att ett öppet system har lätt för anpassning, och tvärt emot med ett slutet system, där är anpassningen för exempelvis differentiering, det vill säga förändring, svårare. På så sätt kan man säga att en familj som fungerar som ett öppet system, lättare och något problemfriare kan anpassa sig när fostersyskonet anländer till familjen. Systemet strävar ständigt för att uppnå homeostas, ett stabilt tillstånd där familjen interagerar genom respekt och ömsesidighet (Payne, 2008;Wrangsjö, 2000;Schjodt/Egeland, 1994). Vi ställde en fråga kring vad som var skillnaden mellan att ha ett fostersyskon och ett vanligt syskon. Några av svaren lyder;

Martin - ”Med det biologiska syskonet delar man allt men jag delar inte fostersyskonets familj med mitt fostersyskon.”

Åsa - ”Min biologiska bror är kvar dem andra är inte de.”

Johanna - ”Påtagligt ibland att man inte hade någon gemensam historia, och att de var vana vid att göra saker eller bli bemötta av personer på ett helt annat sätt än vad vi var till exempel det här att nu ska vi sitta och käka runt matbordet ihop alltså såna saker som att det var ingen självklarhet liksom, mycket saker som är självklarheter för oss biologiska syskon var ingen självklarhet för dem så det blev ju ganska uppenbart att man inte hade så gemensamma referensramar.”

Det första citatet visar på att skillnaden inte upplevs särskilt stor mellan ett biologiskt syskon och ett fostersyskon. Det andra citatet visar på att respondenten kan tänkas ha fått en förståelse för att fostersyskonets närvaro inte är permanent. Förståelsen kan respondenten tänkas vunnit genom tidigare erfarenheter där respondenten fått uppleva att fostersyskon flyttat från familjen. Det sista citatet speglar individernas olika bakgrunder och förutsättningar. Systemets medlemmar har haft ett behov av reciprocitet, då samtliga komponenter tvingats anpassa sig till differentieringen och därmed förhålla sig till varandra. Därigenom har systemet möjlighet att uppnå homeostas (Payne, 2008). Åsa nämner att eftersom hon levt med fostersyskon så länge hon kan minnas, att hon har svårt att peka på skillnaden mellan sina biologiska syskon och fostersyskonen. Hon nämner dock att hennes familj hade en regel som löd;

”Jag och min bror var de enda som fick gå in i våra föräldrars rum. Jag tror det var för att vi fyra skulle kunna dra oss undan i en egen liten vrå om det fanns tid till detta. Lite som om det skulle varit kärnfamiljens hem ungefär”.

Detta visar på att familjen trots familjehemsuppdraget värnade om det subsystem som endast inkluderade kärnfamiljens medlemmar. Detta är något som inte liknar det som framkommit från den tidigare forskningen och som på ett sätt är en motsättning till det som respondenterna tidigare sagt om att familjen aktivt försökte integrera fostersyskonen till att bli likvärdiga familjemedlemmar (Höjer, 2001).

Carina som inte upplevt familjehemsuppdraget på ett särskilt positivt sätt, ingick i ett subsystem tillsammans med fostersyskonet som inte verkar varit särskilt funktionellt. Hon beskriver sin situation på följande sätt;

”Hon förpestade min tillvaro och jag anser att hon stal min utvecklingstid jag fick bli vuxen och hon fick göra det där alla normala tonåringar går igenom.”

En aspekt som denna respondent också bekräftar är att situationen för det biologiska barnet ofta upplevs som sämre om fostersyskonet är jämnårigt och av samma kön, vilket alltså var fallet för denna respondent. Precis som den tidigare forskningen talar om identitetsstöld säger sig vår respondent sig ha upplevt att fostersyskonet försökte ta hennes föräldrar, sykon, vänner samt stjäla hennes saker (Höjer, 2004; Twigg 1994). Under denna period i respondentens liv, ungdomsåren, var dessutom hennes självständighetsutveckling i fokus. Det är i detta stadium viktigt för individen att känna delaktighet och meningsfullhet (Wrangsjö, 2000). I och med att respondenten upplevde sin egen identitet hotad av fostersyskonet kan man anta att respondenten hade svårt att få en stabil självbild och egen identitet, identitetsskapandet blev splittrat. Enligt Erikson kan detta leda till att respondenten känner sig nedstämd samt får svårare att skapa nya relationer i livet (Hwang/Nilsson, 2011). Ett ytterligare exempel på hur situationen påverkas negativt av att fostersyskonet och det biologiska barnet har samma ålder uppges av hur Lina talar om sin storasysters situation;

”Min storasyster klarade inte av henne över huvudetaget, de var ju typ lika gamla också. Stina blev ju väldigt galen eftersom att Lisa gick in på hennes rum och läste dagböcker, hon hade inga gränser.”

När vi frågade de respondenter som endast haft äldre fostersyskon om de trodde att upplevelserna skulle se annorlunda om fostersyskonet var yngre, så svarar de med ett gemensamt och kraftfullt ja. De säger att de tror att upplevelserna av svartsjuka och konkurrens varit mycket starkare om fostersyskonet varit yngre än dem själva. Lina säger;

”Nej usch, det vill jag inte ens tänka på, tänk om det varit någon som hela tiden skulle sitta i knä och pussa

och krama på min mamma och pappa, nej det vill jag inte ens tänka på, det måste vara extremt jobbigt.”

Många av respondenterna som upplevt både yngre och äldre fostersyskon, uppger att de upplevt situationen som mindre påfrestande med äldre fostersyskon, än i de fall där det även levt tillsammans med fostersyskon som varit yngre än de själva. Återigen tar de upp faktorer som att de yngre stjäl mer uppmärksamhet och tid från föräldrarna, samt att de ofta togs större hänsyn till fostersyskonens behov och beteende desto lägre deras ålder var. Eventuellt kan man se ett samband i de känslor som Cullberg (2006) nämner är vanliga när ett barn skall få ett yngre syskon, det vill säga att barnet ofta blir disorienterat i sina egna känslor men även ifrågasätter sin egen betydelse i familjen

Precis som forskningen pekade på att åldern har betydelse, säger den även att kvinnor lättare skapar en närmre relation till det manliga könet än det kvinnliga (Höjer/Nordenfors, 2006). Johanna berättar om när ett äldre manligt fostersyskon anlände till familjen när hon var i sin tidiga adolescensutveckling. Hon beskriver hur hon utvecklade känslor för fostersyskonet såhär;

”Då började man ju få upp ett intresse för killar också, så då kom en tonårskille liksom som såg bra ut, jag blev ju liksom kär i honom sen, senare... faktiskt... Jag var väl typ tretton eller nått sånt när han flyttade till oss och han var väl typ femton. Han hade sitt rum där, samma rum som de andra hade haft och jag vet han var väldigt så charmör, eller så tjejtusare.”

Erikson pratar om att individen under adolescensutvecklingen utvecklar ett intresse för det motsatta könet, vilket alltså just var fallet för vår respondent (Hwang/Nilsson, 2011). Hon beskriver även att relationen utvecklades till en nära och *kompisaktig* relation, där de kunde samtala på ett sätt som man gör med sina jämnåriga vänner mer än med syskon. Det manliga könet har däremot lättare för att knyta an och skapa en djupare relation till ett fostersyskon av samma kön, det vill säga ett manligt fostersyskon (Höjer/Nordenfors, 2006). Martin säger;

”Kön är säkerligen också något om gör skillnad. Det finns också en väsentlig skillnad i hur lätt det är att få kontakt med barnet och hur lätt man kan interagera till exempel genom lek. Jag kommer ihåg att jag tyckte det var häftigt. Ni kan ju tänka er själva att få in en snubbe i familjen som går i sexan när jag själv gick i ettan. Det var hur stort som helst för helt plötsligt var man ju kompisen med en av de stora killarna i skolan.”

Vad gäller fostersyskonets bakomliggande problematik så blev samtliga respondenter mer eller mindre informerade kring varför fostersyskonet behövt flytta från sin biologiska familj. Samtliga uttryckte att de på ett eller annat sätt tyckte synd om sitt fostersyskon samt att det ökade medvetenheten om att fostersyskonet var i behov av större omsorg. Ella uttrycker;

”Jag tyckte synd om henne. Hon är en sådan underbar person! Så det var bra att hon fick komma till oss.”

Den tidigare forskningen menar på att barnen utvecklar känslor av empati i större omfattning, att det ökar förståelsen kring andra människor, att alla inte har möjligheten att få växa upp under samma förutsättningar som de själva (Pugh, 1996; Höjer/Nordenfors, 2006). Våra respondenter uttrycker dock att medvetenheten kring fostersyskonets problematik ibland gjorde att de undanhöll sina egna tankar och känslor som uppstod. Detta är också något som omnämns i den tidigare forskningen, att de biologiska barnen väljer att inte belasta sina föräldrar och delge känslor kring sitt eget mående i och med att föräldrarna redan får handskas med fostersyskonens problematik (Höjer, 2001). Cullberg skriver att en individ undantrycker sina känslor när den avstår att delge dem för att undvika att skapa ytterligare konflikter. Om man antar att det biologiska barnet befinner sig i en situation man kan benämna som en kris, kan krisens faser samt försvarsmekanismer te sig olika från dag till dag beroende på hur situationen ser ut för dagen (Cullberg, 2006). Detta skulle kunna vara ett exempel på hur Åsa reagerar när hon säger att;

”Det gjorde att jag inte talade om för mina föräldrar, eller inte för någon hur jag mådde eller kände.”

En ytterligare aspekt som våra respondenter lyfter, som också bekräftas i den tidigare forskningen, är att de biologiska barnen känner ett ansvar för sitt fostersyskon (Höjer, 2001). En av våra respondenter säger att hon ville skydda sitt fostersyskon från att träffa sina biologiska föräldrar, då hon var medveten om att det brukade påverka fostersyskonet negativt, något som också nämns av Höjer (2004). En annan nämner att hon tänkte att det var tur att fostersyskonet hade dem. Medvetenheten kring fosterbarnets problematik gjorde att respondenterna ibland upplevde att deras föräldrar tog parti för fostersyskonet i konflikter dem emellan. Ett citat som exempel på detta kan vara här Johanna säger;

”när man hamnade i en konflikt till exempel, så kunde ju mamma eller pappa påminna om att ja, mitt fostersyskon kanske inte menar något illa, han kanske tycker att det är jobbigt just nu...”

Just konflikter är något som upplevs som besvärligt bland våra respondenter. Enligt den tidigare forskningen är konflikterna en av de mest påfrestande faktorerna och det som de biologiska barnen beskriver som en av de mer negativa aspekterna med att familjen är familjehem (Höjer/Nordenfors, 2006). Även våra respondenter berättar om detta. De uppger att det främst är i samband med konflikter som känslan av att önska bort fosterbarnet är starkast. Något som även tas upp i den tidigare forskningen är att barnen uppgett att relationen till den övriga släkten är väldigt betydelsefull för dem. Den beskriver att barnen berättat om dessa relationer som en tillflyktsort när situationen hemma blivit för påfrestande (Höjer/Nordenfors, 2006). Flera av våra respondenter tar upp just att relationen till morföräldrarna som viktig. De beskriver att det ofta var dit de fick åka när det varit extra oroligt i hemmet. Här redovisas citat från olika respondenter som svarat;

Anna - *"När det var väldigt rörigt hemma fick vi åka till mormor och så, för att de tyckte att det inte var någon bra ide att vi var hemma helt enkelt."*

Johanna - *"Mormor åkte jag till när de uppstod situationer i hemmet som gjorde de bättre för mig att vara någon annanstans."*

Martin - *"Dessutom spenderade jag och brorsan mycket tid vid vår mormor och morfar."*

Lina - *"Mormor och morfar hade jag en väldigt enskild relation till, man gick upp en i taget å hängde."*

Carina - *"Som tur var har jag alltid kunnat fly till mormor och morfar."*

Vi uppfattar det som om morföräldrarna agerade som en fristad för barnen när de behövde komma hemifrån och få lite lugn och ro, samt att familjen värnat om det biologiska barnets relation till morföräldrarna. Förutom att Höjer och Nordenfors skriver att barnen ser mor- eller farföräldrarna som en tillflyktsort, uppger även Poland och Groze (1993) att en majoritet av de biologiska barnen spenderar mindre tid i sitt eget hem till följd av familjehemsuppdraget.

Reglerna i hemmet är något som alla respondenter talat kring. Reglerna såg likadana ut och var till att följas för alla, det gjordes ingen skillnad mellan de biologiska barnen och fosterbarnen. Att familjen blev något mer reglerad är något som tas upp i den tidigare forskningen i familjeplejen (1998), men när vi frågade respondenterna kring detta, så uppgav de inte att det var något som de kände igen. Något som dock framkommer från våra respondenter är att fostersyskonen ibland hade svårt att anpassa sig till de regler som gällde, eller att även om reglerna såg likadana ut, innebar det inte att fosterbarnen följde reglerna. Respondenterna uppger att de gemensamma reglerna ändå upplevdes som positivt, att det var en förutsättning för att få familjens system att fungera på ett bättre sätt. Med det kan man säga att det bidrog till att öka systemets homeostas.

De respondenter som levt tillsammans med mer än ett fostersyskon, beskriver att situationen och relationen gällande det tidigare fostersyskonet haft inverkan på känslan inför att ta emot nästa fostersyskon. Vi kan i vår empiri se, att det dels beror på hur relationen mellan det biologiska barnet och fostersyskonet såg ut, men även vad som föranledde uppbrottet från det tidigare fostersyskonet. Åsa säger att;

"Det är svårt att förklara, men det berodde nog på hur jag själv mätte och i vilken fas i livet jag själv var i. Den svåraste perioden för mig var när jag var runt 9 år. Min farfar dog då och jag själv gick då in i min första depression. Just då ville jag verkligen inte ha in fler människor i mitt liv. Efter detta var jag nog mer

reserverad när det kom nya till oss. Jag vet att jag därefter alltid undrade hur länge den nya skulle finnas i mitt liv. Började få lite svårare att ta dem till mig lika starkt som jag tidigare gjort, men dem fick alltid en plats i mitt hjärta.”

Respondenten berättar själv om att detta var en väldigt svår period för henne då en kris uppstod i och med hennes farfars bortgång och den stora förändring som detta innebar. Hon beskriver hur detta påverkade hennes framtida relationsskapande med kommande fostersyskon, vilket kan ses som att hon försökte att skydda sig själv från att uppleva ytterligare kriser. Johanna berättade att uppbrottet från det första fostersyskonet upplevdes som traumatiskt. Hon berättar här först hur hon påverkats av att fosterbarnet brukat våld gentemot hennes föräldrar och att detta upplevts som ett hot gentemot familjen;

”Jag kommer ihåg att vi kunde inte för vårt liv förstå när hon skulle åka och det var liksom tårar i floder, för hon, hon var ju sådär, hon fick ju verkligen med oss så... så det blev en jättestark relation. Jag kommer ihåg, jag lipade ju ögonen ur mig när hon skulle åka därifrån men samtidigt så väcker det väl någonting i en du vet när hon varit våldsam mot ens mamma.”

Det som för denna respondent påverkar ankomsten av nästa fosterbarn är två traumatiska upplevelser. Respondenten beskriver att det ledde till att hon inför nästa placering till en början upplevde negativa känslor och tankar inför nästa fostersyskons ankomst. Hon beskriver dessutom att hon också fick med sig sin yngre syster i detta;

”Jag kommer ju ihåg att vi barn typ gaddade ihop oss och var så där alltså, nej, inte igen liksom. Efter den första tjejen, hon var ju våldsam, vi blev väl rädda antar jag, och jag kommer ihåg då att man var sådär både andra och tredje placeringen att näe, medans mamma och pappa var sådär att ja men det blir inte alltid såhär.”

Johanna var sju år när händelsen inträffade. Erikson menar på att barnet i förskoleåldern är i stort behov av starka förebilder (Jerlang, 2008). Respondenten nämner själv att fostersyskonet upplevdes som en storasyster och med tiden också blev en förebild för henne. Situationen där förebilden svek respondentens förtroende, medförde en tveksamhet inför kommande placeringar. Separationen kan också tänkas ha utlöst ett krisartat tillstånd. I och med respondentens unga ålder, kan det antas ha blivit svårt för det biologiska barnet att förstå omständigheterna kring uppbrottet på ett adekvat sätt. Även detta kan ha lett till ambivalenta känslor inför nästa fostersyskon. Johanna berättar vidare att trots syskonens ovilja till att ta emot fler fostersyskon, valde föräldrarna ändå gå emot barnens önskan och snart där efter anlände ett nytt fostersyskon till familjen. Kaplan (1998) har i sin forskning presenterat att mödrarna valde att förbise de biologiska barnens känslor, både i fråga om när barnen upplevde

familjehemsuppdraget som påfrestande, men även inför separationer från sitt fostersyskon. När det gäller uppbrottet från fostersyskonet så speglas även det av ambivalenta känslor från våra respondenter. Åsa säger såhär;

”Oftast var det väldigt jobbigt, men det berodde ju på hur länge dem varit och hur stark relation man haft under tiden dem varit hos oss. Kan inte riktigt minnas om jag någon gång var förberedd på att dem skulle flytta. Ibland försvann dem lika hastigt som dem kommit.”

Ett annat svar vi fick från Carina som upplevde sin situation väldigt påfrestande säger;

”Det var den bästa dagen i mitt liv, äntligen fri.”

En annan respondent nämner att det upplevdes som naturligt. Vi kan här anta att denna respondent från början varit mer medveten kring uppdraget, dess betydelse och innebörd, det vill säga att målsättningen är att fostersyskonet skall återförenas med sina biologiska föräldrar. Detta styrks då några av respondenterna uppger att när de från början varit medvetna och informerade om att målsättningen för fostersyskonet varit att inte stanna i familjen för all framtid, inte upplevt separationerna som traumatiska, även om de uppger att det varit tråkigt och sorgligt. En respondent beskriver det som en slags utslussning och att hon fick medverka vid tillfällen då fostersyskonet hade umgänge med sina biologiska föräldrar. Hon berättar att det medförde ett lugn i och med att veta vart fostersyskonet tog vägen efter att det lämnat familjen. De respondenter som tidigare nämnt att relationen till fostersyskonet varit av positiv karaktär, berättar samtidigt att de efter uppbrottet med sitt fostersyskon funderat över hur den hade det efter att placeringen upphört. Tankar och funderingar kring fostersyskon som lämnat familjehemmet, är vanligt förekommande bland de biologiska barnen enligt det resultat som tagits fram av Familjeplejen (1998). Johanna uttrycker;

”Man frågade mycket efteråt, vart är hon nu, vad gör hon, hur mår hon liksom, men det fanns ju inte mycket svar på det.”

Oavsett hur uppbrottet skett så finns en önskan hos de flesta av våra respondenter att familjen tillsammans hade samlats för att tala om uppbrottet. Några nämner även att de hade uppskattat om socialtjänsten hade haft någon form av återkoppling med familjen och hört om familjen eller barnen varit i behov av någon hjälp eller något stöd, för att lättare hantera separationen eller situationen som föranlett den.

5.3 Hur påverkade uppväxten med fostersyskon det biologiska barnets relation till sina föräldrar och eventuella biologiska syskon?

5.3.1 Relation till föräldrar

Vi ställde frågan till våra respondenter, huruvida deras relation till föräldrarna påverkades av att familjen agerade familjehem. Respondenterna berättade om många konsekvenser som hade inverkan på relationen till deras föräldrar. En av konsekvenserna är att samtliga respondenter säger att de önskade mer uppmärksamhet av sina föräldrar som barn. Flera av respondenterna berättar om situationer där de mer eller mindre tvingats konkurrera med fostersyskonet om föräldrarnas tid. Detta är även något som Nordenfors (2006) skildrar. Vi frågade om respondenterna kände sig sedda av sina föräldrar och fick den uppmärksamhet dem kände att de ville ha samt om föräldrarna tog hänsyn till deras känslor och behov. Carina berättar;

”Nej och nej, dom kom inte på julavslutningar, skolavslutningar, men har klarat mig själv sen jag var liten. Hade dom tagit hänsyn till min egentid hade vi aldrig haft kvar Nina. Har aldrig pratat känslor med mina föräldrar, jag behåller alltid saker inom mig, även nu för att inte visa mig svag för omvärlden.”

Åsa säger;

”Nej, jag kände mig inte alltid sedd utav dom, jag såg inte till att jag fick deras uppmärksamhet. Har aldrig känt att någon någonsin tagit hänsyn till mig. Pratade aldrig med någon om mina känslor. Det var först när jag blev vuxen som jag talat om vad jag kände som barn. Och det gör många gånger ont när man tänker på det.”

Även om respondenterna uttryckt sig på olika sätt säger ändå båda respondenter att de hållit sina känslor för sig själva. En av respondenterna säger att hon inte ville göra omgivningen besviken, vilket kan härledas till en försvarsmekanism som Cullberg kallar undertryckande av känslor. I och med att respondenten som barn väljer att hantera sin upplevda kris på egen hand, fungerar inte längre familjesystemet som barnets skyddsnät (Cullberg, 2003;2006).

En ytterligare konsekvens som påverkade de biologiska barnens relation till sina föräldrar var upplevelsen av förlorad egentid. Dock säger våra respondenter att de varit medvetna om varför deras föräldrar varit tvungna att ägna mer tid åt deras fostersyskon. Johanna berättar;

”Jag kunde känna att mitt fostersyskon tog lite av min egentid. Jag minns att jag tänkte en gång när mina föräldrar satt och diskuterade ett bråk tillsammans med mitt fostersyskon, att nu hade jag kunnat göra läxor med mamma istället, men samtidigt förstod jag att det som de diskuterade var viktigare.”

Upplevelsen av mindre egen tid tillsammans med föräldrarna är något som bekräftas av den tidigare forskningen (Höjer, 2001). Flera av respondenterna berättar att deras föräldrar inkluderade alla medlemmar i samband med aktiviteter, detta för att få fostersyskonet så delaktig i systemet som möjligt. Följden blev att egentiden minskade. Johanna uttrycker även;

”Jag tror nog tyvärr inte att det var så jättemycket egentid så. Utan det var nog snarare mer familjeaktiviteter som hela familjen skulle vara med på, antagligen för att inkludera den här nya personen, då så att vi skulle få det här syskonbandet. Det var nog absolut av praktiska skäl också, då det kanske inte fanns så jättemycket utrymme tidsmässigt.”

Lina säger;

”Egentid? Kommer inte ihåg att jag hade det med dom, vi var alltid allihopa.”

Åsa berättar vidare om att hon fann strategier för att kunna umgås med sin pappa på egen hand;

”Jag kan inte minnas att jag någonsin gjort något ensam med mina föräldrar. Dom var nog inte medvetna om att jag fick stå åt sidan för dom andra. Jo nu kommer jag ihåg. Jag och min pappa hade ofta egentid, men det var på nätterna när han satt o bokförde. De var nog mer så att de va den enda tiden som fanns över... Min far viste jag att jag hade för mig själv på nätterna, så där behövde jag inte konkurrera med de andra. Jag var många gånger svartsjuk på mina fostersyskon. Ibland önskade jag bara att de skulle försvinna allihop.”

Även forskningen visar att barnen försöker att hitta tillvägagångssätt för att få egentid tillsammans med föräldrarna (Höjer/Nordenfors, 2003). Åsa uppger att följden av den saknade uppmärksamheten från föräldrarna bidrog till att hon mer eller mindre under sin barndom försökte kompensera uppmärksamheten via andra, till exempel från äldre fostersyskon. Hon säger;

”Min förhoppning var alltid att de skulle stanna för evigt och att de aldrig skulle lämna mig. Jag ville hela tiden ha någon som brydde sig om mig och såg mig.”

Barnet är i behov av stöd från omgivningen som till exempel från vuxna förebilder för att kunna hitta sin egen roll för att utveckla en initiativförmåga och bli självständig, det vill säga att barnet skapar här sin egen identitet (Jerlang, 2008). Respondenten visar tendenser som kan härledas till avsaknad av en trygg anknytning till sina föräldrar. En trygg anknytning är enligt Bowlby när barnet vet vart den kan vända sig till vid hot om fara (Havenesköld/Risholm Mothander, 2001;Howe, 1995). Då respondenten bekräftar att hon alltid ville att någon skulle se henne och bry sig om henne, kan detta visa på att barnet inte funnit anknytningen till föräldrarna tillräcklig trygg för att veta att de ständigt fanns där. För att uppfylla hennes grundläggande behov kan hon därför tänkts söka andra vägar för att få tillräckligt med bekräftelse och trygghet. Åsa fortsätter;

”Jag har nog aldrig blivit vuxen. Känslomässigt är jag nog fortfarande ett barn på många plan. Jag känner i mitt hjärta att min behovstrappa, inte är komplett. Målet

är att vi skall nå så långt upp som möjligt för att förverkliga oss själva, men för att göra det så finns det en massa behov som måste bli tillfredsställda i vår uppväxt.”

Från när barnet föds tills att de är cirka ett och ett halvt år gammalt är den främsta egenskapen att utveckla tillit till sig själv och sin omgivning. Detta sker genom att barnet blir bekräftat av sina föräldrar, vilket medför att barnet skapar en trygg anknytning till dem. Om barnet inte får behovet av tillit uppfyllt, menar Erikson att barnen riskerar att känna misstro till sin omvärld och sig själv och utvecklar således en svag identitet. Erikson skriver också att en negativ konfliktlösning, det vill säga att behoven inte blir tillgodosedda, kan innebära att individen får svårigheter med sin självbild och sitt relationsskapande längre fram i livet (Jerlang, 2008).

Carina beskriver följden av att behöva dela på uppmärksamhet och egentiden med fostersyskonet och hur detta kom att påverka henne;

”Jag fick en enorm press på mig att vara det bättre barnet, så att dem skulle låta bli att skaffa fler fostersyskon. Jag ville inte dela med mig, ingen annan behövde ju det, så jag avskydde det.”

Erikson menar att individens befästande i ungdomsperioden skall utvecklas genom att den känner meningsfullhet. Ungdomen är således i behov av att känna delaktighet hos sin egen familj, men även tillsammans med övriga kamrater (Wrangsjö, 2000). Man skulle kunna anta att individen inte upplevt just denna känsla av delaktighet och meningsfullhet inom sin familj, i och med hennes upplevelse av att ständigt behöva konkurrera om sin plats i familjen samt sin egen individualitet som nämns ovan i analysen genom ett citat från samma respondent. Hwang och Nilsson (2011) skriver att Erikson menar att ungdomen i denna period använder omgivningen i sin utveckling i att hitta sig själv och sin identitet. Ungdomen jämför sig med andra och speglar sina värderingar och funderingar för att hitta sig själv. Respondenten ovan reflekterar över att *ingen annan* lever i familjehem och uttrycker en önskan om att leva i ett hem där man inte behöver dela sina föräldrar med ett fostersyskon. Åsa medger att hon även idag i senare del av livet, har funderingar över hur det skulle ha varit om familjen inte agerat familjehem. Hon säger;

”Jag undrar ju ibland hur jag hade blivit om jag vuxit upp i en normal familj.”

Som ett avslut på detta stycke, vill vi även visa på några av respondenterna som inte upplevde situationen med att dela sina föräldrar på samma sätt som de respondenter som vi diskuterat ovan. Lina uttrycker;

”Hur man än vrider och vänder på det så är ju jag deras riktiga barn, jag och mina syskon kommer ju alltid betyda mer för våra föräldrar än vad hon gjorde, så jag kände mig inte så hotad.”

Martin menar;

”Jag upplevde det nog inte riktigt som att jag delade dem. Mamma och pappa var min brors mamma och pappa. De andra hade andra föräldrar. Sen att mamma och pappa tog hand om de också, var aldrig något som jag upplevde som att dela mina föräldrar.”

Vi kan anta att dessa respondenter vuxit upp med en trygg anknytning till sina föräldrar som bidragit till att de skapat en tillit till mamma och pappa och en tro om att de alltid kommer finnas där för dem. Man kan också anta att subsystemet som inkluderar föräldrarna och det biologiska barnet varit funktionellt, då de lyckats behålla sin homeostas trots den differentiering som systemet tvingats genomgå i samband med fostersyskonets ankomst. Det framkommer även att några av respondenterna upplevt att relationen till föräldrarna stärkt genom familjehemsuppdraget. Den svenska forskningen av Höjer och Nordenfors (2006) visar på samma resultat. Martin som upplevt detta uttrycker;

”Det finns det nog också en tro i att våran relation blev starkare, mycket för att föräldrarna var måna om att vi förstod vad som hände.”

Något som ytterligare kan ha påverkat systemets homeostas är att respondenten uppger att den hela tiden känt sig medveten och delaktig om innebörden av familjehemsuppdraget. Samtliga medlemmar har tillsammans i systemet interagerat och skapat sig en medvetenhet kring behovet av reciprocitet (Payne, 2008).

5.3.2 Relation till biologiskt syskon

Fostersyskonets inverkan på relationen mellan de biologiska syskonen upplevs från våra respondenter som liten. De som nämner att relationen påverkats, är i princip samstämmiga i sina svar, de anser att relationen stärktes av uppdraget, då de haft varandra att vända sig till och då de delat samma situation. Lina säger;

”Jag tror att vi med tiden kan ha kommit varandra närmare eftersom vi ändå var i samma situation och delade det upplevda.”

En annan av respondenterna menar på att relationen stärktes med hjälp av fostersyskonet, då fostersyskonet bidrog till att alla syskonen lekte tillsammans. Johanna säger;

”Han var också väldigt så barnkär, han tyckte om att leka med oss jag vet att min lillebrorsa älskade honom, så han lekte med honom hela tiden, så istället för att han är en jobbig lillebror som springer runt och skriker, så kunde man leka med honom, så på det sättet kanske det stärkte relationen lite.”

En tredje respondent upplevde också att relationen till det biologiska syskonet stärktes, dock uppger hon att den känslan infann sig först efter att placeringen var avslutad. Lina säger;

”Jag och Philip kom närmre varandra, för helt plötsligt var vi de enda riktiga syskonen.”

I och med att syskonen delade och fick uppleva situationen tillsammans, kan det tänkas ha stärkt deras relation och sammanhållning i subsystemet. Detta kan ha uppnåtts genom att det biologiska barnet i ett tidigt stadium börjat reflektera över sin egen situation jämfört med fostersyskonets, samt värderat att de har det bra i livet med sina föräldrar och syskon, något som även tas upp av Höjer (2001).

Carina som tidigare uttryckt att hon upplevt familjehemssituationen som problematisk, upplevde att relationen till hennes biologiska syskon blivit mer splittrad. Hon säger;

”det blev ett större mellanrum mellan mig och Karin och Erik. Upplevde alltid att hon försökte ta Karin och senare Erik ifrån mig och vända dem emot mig. Efter att placeringen avslutats var min och Karins relation en relation som behövde repareras.”

Precis som den tidigare forskningen säger att familjehemssituationen på ett eller annat sätt påverkar relationen mellan det biologiska barnet och föräldrarna, kan man anta utifrån våra respondenters berättelser, att även relationen till det biologiska syskonet påverkas.

5.4 Vilka erfarenheter och upplevelser från uppväxten har påverkat livet för respondenten idag?

5.4.1 Tankar om uppväxten idag

Utifrån de erfarenheter som vi vid författandet av intervjuguiden tänkte att respondenten skulle ha tillägnat sig, tillsammans med Höjers (2001) beskrivelse av hur biologiska barn i ett familjehem mognar i ett tidigare skede än andra barn, hade vi en hypotes kring att de biologiska barnen eventuellt skulle upplevt att de fick växa upp tidigare än i förhållande till barn i *vanliga* familjer. Pugh skriver att de biologiska barnen konfronteras med problem samtidigt som de får reflektera över svåra frågor och möta orättvisor. På frågan om respondenterna upplevde att de fick växa upp i egen takt i relation till ålder, svarar respondenterna relativt entydigt att så var fallet. Ella säger;

”I förhållande till min ålder blev jag vuxen lite tidigare i tanken liksom.”

Lina svarar;

”Ja det kan nog ha påverkat mig så sett, jag blev säkert lite mognare utan att ha tänkt på det.”

Martin uttrycker;

”Det var inget jag tänkte på då. Så här i efterhand så tror jag att jag tidigt fick en bild av att familjer kan se

mycket olika ut. Vuxen tidigt kanske är att ta i men det breddade mitt perspektiv.”

När vi frågat vilka erfarenheter som respondenterna upplever sig idag vunnit av att ha vuxit upp i en familj som agerat familjehem, är svaren relativt liknande både sinsemellan, men också med den tidigare forskningen som vi presenterat. Den gemensamma nämnaren är att respondenterna uppger att de tillgodogjort sig en ökad förståelse för andra människor. Martin berättar;

”De viktigaste erfarenheterna är att jag tidigt fick förståelse för att familjer ser olika ut och att det man upplever påverkar en som person. Jag är helt övertygad om att den gett mig en bättre förståelse för människor och varför människor agerar som de gör eller hamnar i situationer som de gör.”

Johanna beskriver;

”Jag tror att det har övat oss i känslor eller så, mycket. Typ empati, inlevelseförmåga och ja... man förstod att man levde i en bubbla, som gjorde att man tänkte, att shit allt är inte så bra som det är i Bengtsfors. Det blir lite så reality check och även att man fattar lite mer hur jävla bra man har haft det. Faktiskt.”

Pugh, Höjer samt Nordenfors nämner samtliga att de biologiska barnen har tillägnat sig ökad förståelse för andra människors livsförhållanden. Men även tillgodogjort sig egenskaper så som empati, öppenhet och nyfikenhet inför andra människor. De skriver också att de uppger sig blivit mindre dömande mot människor med annan bakgrund än de själva. (Pugh 1996; Höjer/Nordenfors, 2006). De flesta av respondenterna bekräftar även att de har ett intresse för relationer. Detta kan ha föranletts både av en lyckosam identitetsutveckling, men även av att respondenterna haft med sig positiva anknytningserfarenheter. Howe (1995) menar vidare att erfarenheterna kan ha en inverkan på individers intresse för relationsskapande, då de ser betydelsefulla fördelar med nya relationer. En av respondenterna Martin sammanfattar sin uppväxt med att säga;

”För mig har erfarenheterna gett betydligt mer än de ansträngningar det medfört.”

Erfarenheter våra respondenter bär med sig av att ha vuxit upp som biologiska barn i ett familjehem har även medfört funderingar kring olika roller de har, så som i sitt föräldraskap, sin roll som partner samt i sin yrkesroll. Gällande föräldraskapet är det som framkommer att de är måna om att se till att deras barn känner sig sedda, samt att det är deras behov som skall komma först. Åsa berättar;

”Jag har alltid sett till att mina barn har blivit bekräftade, att dom har fått egen tid med mig och att jag alltid har tagit mig tid att prata med dom om det är något som gör att dom inte mår bra.”

Anna beskriver;

”Jag sätter alltid mitt barn och dess behov först.”

Wrangsjö (2000) skriver att Erikson menar att individen i det vuxna livet skall ha fått upp ett intresse för att agera kulturbärare, det vill säga att den värnar om att nästa generation skall leva under goda levnadsförhållanden. Om individen inte lyckats gå igenom tidigare stadier av identitetsutvecklingen med lyckosamma utgångar, tenderar individen att bli självcentrerad och får svårt att se andras behov och intressen samt skapa och behålla givande relationer. Då våra respondenter skall förklara sig själva som partners, nämner de just att de även här är måna om att se till andras önskemål, samt att ge tillräckligt med bekräftelse och uppskattning. Carina uttrycker;

”Jag är väldigt mån om hans välmående och att han vet hur mycket han betyder för mig.”

Åsa säger;

”Som partner har jag nog påverkats så till vida att jag alltid ser till vad min partner vill i det mesta.”

Man kan anta att de respondenter som gett oss dessa svar därför haft en positiv konfliktlösning enligt Eriksons identitetsfaser. Om deras svar endast kan ses i en positiv kontext kan dock diskuteras. Vad gäller respondenternas yrkesroll så har sju av våra åtta respondenter svarat på vad de arbetar med eller utbildar sig inom idag. Sex av dessa sju arbetar inom eller studerar socialt arbete. Den sjunde individen nämner att hon gärna vill arbeta med människor. Alltså kan man anta att deras uppväxtförhållanden påverkat deras intressen av att hjälpa människor som är i behov av stöd. Vi använder ett citat från Martin för att visa på detta;

”Tidigare när jag utbildade värnpliktiga hade jag lätt för att sätta mig in i deras problemställningar, jag skulle nog också kunna sträcka mig så långt som att säga att det till del är en drivkraft i mitt yrke som i dag medför arbete i konflikthärdade världen, ge andra människor möjligheten till en bättre framtid.”

5.4.2 Nuvarande relation till fostersyskon

Majoriteten av respondenterna uppger att de idag har kontakt med ett eller flera av sina före detta fostersyskon. Relationerna ser dock olika ut, några av dem uppger att kontakten är sporadisk, medans några uppger att den är tät och regelbunden. Samtliga nämner att de är tacksamma för att de har kontakt med sitt fostersyskon, i och med tankar och funderingar över hur det gick för fostersyskonet efter att placeringen hade avslutats. Att de biologiska barnen har dessa funderingar tar även forskningen upp, både av Pugh (1996) och i Familjeplejen (1998). Johanna som har kontakt med några av sina fostersyskon, men inte med alla, uttrycker;

”Jag är ju skitnyfiken är jag, på vad han kan tänkas göra nu, jag vet inte hur jag skulle kunnat få tag på honom eller om det ens vore bra om man fick tag på honom så, men man blir ju ändå nyfiken precis som jag

”Vart jättenyfiken på de andra och är jätteglad att de håller en uppdaterad eller så men ja, det känns tråkigt som fan faktiskt.”

Åsa säger;

”Jag har sporadisk kontakt med tre stycken, så någon relation har jag inte med någon. Jag hade gärna velat ha mer kontakt med fler. Man har ju börjat undra hur det är med dom.”

5.4.3 Framtid och avslutande reflektioner

Alla utom en respondent svarar att de skulle kunna tänka sig att agera familjehem i framtiden. Några av dem säger ja utan vidare funderingar, andra säger ja, men uppger att det beror på deras situation med exempelvis egen familj eller arbetssituation. En av respondenterna agerar familjehem redan idag. En respondent som studerar till socionom uppger att hon kan tänka sig att agera familjehem om hon inte just då arbetar med något liknande. Hon nämner att det känns viktigt att ha en arena i vardagen där hon kan få ett avstånd från sin yrkesroll. Två av respondenterna kan dock tänkas vara påverkade av sina mindre positiva upplevelser, varav Carina att hon endast kan tänka sig att vara familjehem om hon inte får egna barn. Åsa som bär med sig känslan av att familjehemsuppdraget var för påfrestande, säger att hon inte är beredd att utsätta sina barn för samma situation. Hon uppger;

”Tanken har funnits, men det har inte varit läge av olika anledningar. Jag är inte villig att offra mina barn. Det är inte rätt att behöva dela sina föräldrar med någon utomstående när man är liten.”

Det som framkommer i den tidigare forskningen är att Höjer och Nordenfors (2006) menar att båda könen känner ett jämlikt ansvar för att hjälpa dem som har det sämre. I vår studie uppger respondenterna att det är förhållandena runt om kring dem som påverkar deras inställning.

Det som respondenterna önskar lyfta baserat på deras upplevelser och erfarenheter, är att de gärna hade velat bli mer involverade i beslutet. De uppger att de vill att samtliga familjemedlemmar skall vara väl upplysta, engagerade och delaktiga i det beslut som familjen fattar. Vidare uppger respondenterna att informationen skall ges av både föräldrar men också från myndigheten. Åsa säger;

”Man bör som placerare se till att man i största möjliga mån även har en dialog med de biologiska barnen, att de inte glöms bort från myndigheternas sida. Jag tycker definitivt att de biologiska barnens situation skall uppmärksammas. Det pratas alltid om de placerade fosterbarnens rättigheter men ingen pratar om de biologiska barnens rättigheter.”

Respondenterna nämner också att det känns viktigt att familjekonstellationen skall vara stabil, att familjen skall vara trygga tillsammans och att det skall vara en god sammanhållning, det vill säga att familjen skall vara ett välfungerande system, och att familjen skall kunna erbjuda en trygg bas, med stabila förebilder där fostersyskonet kan växa upp. Martin yttrar;

"Fosterfamiljen är inte svaret på problemet utan en kanal för att stödja fosterbarnet med en trygg tillvaro."

Vi tror också att detta är viktigt då de ger samtliga barn i familjen goda förutsättningar för fina relationer och ett lyckat identitetsbildande. Ytterligare en aspekt som respondenterna vill uppmärksamma är att man noga skall beakta åldern på barn som involveras i placeringen, det vill säga både det biologiska barnet samt fosterbarnet. Carina säger;

"Att man inte placerar barn i samma ålder i familjehem, finns det någon i samma åldersspann ska man se till att de inte kommer i kläm."

Precis som vi presenterade i avsnittet *att leva tillsammans med fostersyskon* visar forskningen på att åldersskillnad är viktigt att beakta i samband med familjehemsplaceringar. Höjer och Nordenfors (2006) presenterar att även om de biologiska barnen framhåller att de kan tänkas bli familjehem i framtiden betonar de just att åldern har en stor betydelse, på så vis att de önskar att det skiljer några år mellan de egna barnen och fosterbarnen.

Vi vill avsluta analysen med att presentera några citat. De första citaten visar på vad respondenterna svarat när vi frågade dem vad de själva hade velat säga till sig själva eller till andra barn som befinner sig i den situation de tidigare befunnit sig i;

Lina - *"Glöm liksom inte att dina föräldrar, att mamma och pappa alltid kommer att finnas kvar där."*

Åsa - *"Att jag var mina föräldrar allt. Till ett barn i samma situation skulle jag vilja säga att deras föräldrar inte har valt bort dem, utan känner att de har mer kärlek att ge."*

Johanna - *"Din roll är inte hotad för att det kommer in en annan person."*

Som sista citat har vi valt att plocka ut det som beskriver varför Åsa upplevde vår studie som viktig;

"Ingen tackar de biologiska barnen för att de lånade ut sina föräldrar, sina hem, och i många fall, hela sina liv."

6. Avslutande diskussion

6.1 Reflektioner och slutsatser

Syftet med studien har varit att undersöka hur åtta vuxna individer, upplevde och beskrev hur det var att växa upp med fostersyskon samt vilken inverkan deras uppväxt haft på deras identitetsutveckling. För att kunna besvara vårt syfte, har vi arbetat utifrån våra tre frågeställningar, som behandlar respondenternas beskrivelser av uppväxten, hur relationerna påverkades, samt hur deras erfarenheter påverkat dem i det livet de lever idag.

Utifrån vår empiri har vi kunnat skåda en till mesta dels överensstämmande bild med den tidigare forskning vi funnit inom området. Vi har dock upplevt att den tidigare forskningen främst valt att fokusera på de positiva aspekterna av de biologiska barnens upplevelser av familjehemssituationen. Det fick oss att reflektera över om upplevelserna gick att förklara samt presentera ur ytterligare synvinklar. Vi ansåg därför att det var intressant att lyfta det som kanske inte fått lika stort utrymme i tidigare studier. Vi ville exempelvis undersöka huruvida vår empiri gick att förstå och förklara ur ett krisperspektiv, något som inte presenterats i tidigare forskning som vi kunnat finna. Under studiens empiriinsamling, bildades en hypotes utifrån de respondenter som enbart delgav oss positiva berättelser. Hypotesen fick oss att fundera över om respondenterna som barn i själva verket enbart känt positiva känslor i samband med att familjen valt att agera familjehem. Vår hypotes var att det var en självklarhet att det biologiska barnet någon gång upplevde känslor som avundsjuka, svartsjuka eller konkurrens, främst i upplevelsen av att dela sina egna föräldrar, men också för sin plats i hemmet. Som vi tidigare nämnt påverkas empirin av vad respondenten själv väljer att delge i just en situation och att våra respondenters svar är efterkonstruerade det vill säga att de försökt återskapa känslor, tankar och minnen de upplevde som barn. Det kan också antas ha påverkat att respondenterna på ett eller annat sätt bortsett från de eventuella skamfyllda och mindre positiva upplevelserna i och med vår tanke om att individen sällan väljer att belysa det negativa. Vi vill dock inte under några förutsättningar antyda att våra respondenter ej varit tillförlitliga, eller medvetet valt att vinkla svaren.

Några slutsatser man skulle kunna ha nytta av att föra vidare, som kan sammanfattas ur vår empiri, är att åldern har en stor inverkan på hur upplevelsen blir för det biologiska barnet. Bland annat har empirin visat på att några av våra respondenter som vuxit upp med jämnåriga fostersyskon tenderar att uppleva att fostersyskonen bland annat stjälar deras identitet och stör deras pågående identitetsutveckling, som i sin tur påverkar hela familjens jämvikt. Om familjens balans sätts i rubbning anser vi att detta även påverkar fostersyskonets möjligheter till att trivas och få fungerande relationer i familjehemmet. Samtliga av våra respondenter har också önskat sig äldre fostersyskon, då det finns en tro hos respondenterna att upplevelsen hade varit till det sämre om fostersyskonet varit yngre, då yngre barn kräver mer uppmärksamhet och tid från föräldrarna, något som de redan upplevt har varit påfrestande.

Något som också går att konstatera är att våra respondenter hade velat vara delaktiga i beslutsfattandet kring att vara familjehem. De önskar att föräldrarna involverade dem i diskussionen samt att de även hade beaktat deras åsikter innan placeringarna. Vidare säger de också att det behövs en större inblandning och delaktighet i familjehemssituationen från myndigheternas sida, som från socialtjänsten. Dels att socialtjänsten närvarar vid uppstart och informerar samtliga i familjen om vad uppdraget kan komma att innebära för familjen men också i olika situationer som uppstår som exempelvis vid stora konflikter, där fostersyskonet varit involverat och där familjen kan behöva stöttning i konflikthantering och bearbetning. Respondenterna säger också att det är socialtjänstens uppgift att försäkra sig om att familjen är välfungerande innan man placerar fosterbarn där.

Den egenskap som samtliga respondenter säger sig tillägnat sig själva är att de tidigt utvecklat en känsla av empati och medmänsklighet. I och med sin uppväxtsituation säger de sig ha mognat något tidigare i förhållande till sin ålder. Samma information återfinns även i den tidigare forskningen. I slutet av uppsatsprocessen började vi reflektera över detta. Vi har inte tidigare funnit någon som problematiserat det faktum, att samtliga barn ändå uppger att de mognar tidigt. Vi ställer oss frågan om detta endast skall ses ur en positiv synvinkel. Vi funderar över vad det kan innebära för barnet i sig, dess känslor och behov. Kan det innebära att barnen undantrycker olika beteenden som fyller en funktion för deras identitets- och personlighetsutveckling? Vi anser att det vore intressant att problematisera detta vidare, dock besitter vi inte själva tillräckligt med material för att kunna göra det på ett optimalt sätt.

Som vi presenterade i resultat och analys, uppger näst intill samtliga respondenter att de haft en tillflyktsort. Samtliga av dessa nämner att de åkte till sina morföräldrar vid bland annat problematiska situationer i familjehemmet. Det var något som vi reagerade och funderade över. Vi frågade oss vad det kunde bero på att ingen påtalade farföräldrarna. Vi är medvetna om att det kan te sig vara helt slumpmässigt och att vi ej kan dra några slutsatser kring detta. Vi ställer oss dock frågan om det kan ha ett samband med vilken av föräldrarna som varit den mest drivande i processen att vara familjehem.

Studien hade också kunnat genomföras genom att intervjua biologiska barn som lever i en familjehemssituation just för stunden, istället för som vi, intervjua individer som idag är vuxna och berättar om upplevelser som varit. Dels skulle det kunna anses vara lättare för respondenterna att berätta kring konkreta upplevelser då barnet lever i situationen just då. Dels hade empirin i studien sett annorlunda om man istället hade pratat med individerna som barn. Som vi nämnt tidigare har vi varken haft tid eller möjlighet att genomföra barnintervjuer på ett etiskt korrekt sätt. Överlag är vi nöjda med det tillvägagångssätt och den struktur vi haft genom uppsatsens gång. Om vi givits möjligheten att genomföra studien på nytt med samma förutsättningar hade vi troligtvis inte valt att förändra något, då vi anser att vi lyckats undersöka det som från början varit vårt syfte. Vi har redovisat ytterligare aspekter av hur det upplevs att växa upp tillsammans med fostersyskon, men även belyst de biologiska barnens situation ur olika kritiska synvinklar, bland annat ur ett kristeoretiskt perspektiv. Det vi möjligtvis hade kunnat önska oss var att samtliga intervjuer hade skett personligen istället för via andra tillvägagångssätt som vi nämnt i

metodkapitlet, då vi hade kunnat få möjlighet att vidareutveckla vissa berättelser ytterligare.

6.2 Vidare forskning

Det har under uppsatsens gång uppkommit några funderingar kring vad som vore intressant att forska vidare om. Som vi nämnde ovan i reflektioner och slutsatser vore det intressant att problematisera de biologiska barnens uttalade tidiga mognad och vad det innebär för barnet med anseende på dess utveckling.

Andra tankar som uppstod var vilket stöd som skulle kunna erbjudas till de biologiska barnen, för att ge dem de bästa förutsättningarna att bemästra den situation som präglar deras uppväxt i familjehemmet. Baserat på vårt resultat i denna studie, har vi antagit att de biologiska barnen *är* i behov av stöd, vilket man i sådana fall skulle behöva bekräfta, med hjälp av ytterligare forskning. Med stöd tänker vi främst på exempelvis samtalsstöd, deltagande i olika stödgrupper, där de få tillfälle att möta andra i liknande situation och få ett utrymme att dela sina upplevelser och känslor. Stöd skulle även kunna innebära att man erbjuder de biologiska barnens föräldrar möjlighet till någon slags utbildning inför, samt under familjehemsuppdraget. Dels för att ha större möjlighet att bemöta fostersyskonets problematik på ett sätt som skulle kunna göra att det blir en bra situation för hela familjen, men också för att hitta olika verktyg som kan användas för att hjälpa det biologiska barnet att känna sig sedd och uppmärksammas och där igenom behålla sin trygghet i familjen.

7. Källförteckning

Offentligt tryck:

Socialstyrelsen. (2012). *Barn och Unga – insatser år 2011. Vissa insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)* Statistik, Socialtjänsten. 2012:6. Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2006). *Barn och unga i socialtjänsten. Utredda, planera och följa upp beslutade insatser*. Socialtjänsten 2006:6. Socialstyrelsen.

Referenslitteratur:

Backman, Jarl (2008): *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Bowlby, John (1994): *En trygg bas. Kliniska tillämpningar av bindningsteorin*. Stockholm: Natur och Kultur.

Bryman, Alan (2011): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Cullberg, Johan (2003): *Dynamisk psykiatri i teori och praktik*. Stockholm: Natur och Kultur.

Cullberg, Johan (2006): *Kris och utveckling*. Stockholm: Natur och Kultur.

Dalen, Monica (2007): *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups utbildning.

Havnesköld, Leif & Risholm Mothander, Pia (2009): *Utvecklingspsykologi: psykodynamisk teori i nya perspektiv*. Stockholm: Liber.

Howe, David (1995): *Attachment theory for social work practice*. London: Macmillian press.

Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2011): *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur och Kultur.

Jerlang Espen, (red) m fl. (2008): *Utvecklingspsykologiska teorier*. Stockholm: Liber.

Kvale, Steinar (2007): *Den kvantitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Payne, Malcolm (2008): *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.

Schjodt Borrik & Egeland Thor Aage (1994): *Från systemteori till familjeterapi*. Lund: Studentlitteratur

Thomassen, Magdalene (2005): *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Greerups Utbildning.

Vetenskapsrådet (2002): *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vinnerljung, Bo (1996): *Svensk forskning om fosterbarnsvård – en översikt*. Lund: Liber.

Wrangsjö, Björn (2000): *Teorier och synsätt I psykiatrisk-psykologisk verksamhet*. Stockholm: Natur och Kultur.

Tidskrifter:

Kaplan, Carol. P. (1998) "The biological children of foster parents in the foster family". *Child and Adolescent Social Work Journal*. Vol. 5 (4) 1988. Page 281-299. New York: Human Sciences Press.

Poland Denise & Groze Victor (1993) "Effects of foster care placement of biological children in the home". *Child and Adolescent Social Work Journal*. Vol. 10 (2) April 1993 Page 153-164. New York: Human Sciences Press.

Pugh, Gill (1996): "Seen but not heard? Addressing the needs of children who foster." *Adoption and fostering*. Vol. 20 (1) 1996. London.

Twigg, Robert (1994). "The unknown soldiers of foster care: Foster care as loss for the foster parents own children." *Smith college studies in social work*. Vol. 64 (3). June 1994. Page 297-312

Tryckta källor:

Familjeplejen I Danmark (1998) "Kærlighed og næstekærlighed." *Om leveforholdene for plejefamiliers egne børn*. Köpenhamn.

Höjer, Ingrid. (2001) *Fosterfamiljens inre liv*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Höjer, Ingrid & Monica Nordenfors. (2003) "Growing up with foster siblings". *Childhoods in late modern society*. Skriftserien 2003:1. Göteborg: Department of social work.

Höjer, Ingrid. (2004). "Att dela sina föräldrar med fostersyskon". *Små barn - stora bekymmer?* Stockholm: Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap.

Höjer, Ingrid & Monica Nordenfors. (2006) *Att leva med fostersyskon*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet

Intervjuer:

Lina 9 oktober 2012

Ella 12 oktober 2012

Carina 12 oktober 2012

Johanna 17 oktober 2012

Åsa 26 oktober 2012

Anna 29 oktober 2012

Elin 29 oktober 2012

Martin 8 november 2012

8. Bilagor

Bilaga 1 - Intervjuguide

Kön?

Ålder?

Yrke?

Nuvarande familj?

Hur skulle du beskriva dig själv? Egenskaper, personlighet?

Frågor kring familjekonstellationen

- Levde dina föräldrar tillsammans?
- Huruvida var övrig släkt närvarande?
  - Mor/farföräldrar
  - Kusiner och övriga släktingar
- Har du några biologiska syskon? Hur många + kön + ålder?
- När (period/år) valde din familj att ta emot fosterbarn?
- Under vilka år av din uppväxt minns du att du haft fostersyskon?
  - Minns du antalet fostersyskon du haft under din uppväxt?
kön/ålder
  - Vad minns du kring hur länge de stannade i familjen?

Upplevelser kring uppväxt

Blev du involverad i diskussionen och beslutet kring att bli familjehem & i sådana fall på vilket sätt? (vem frågade? föräldrar /soc. sekr./ annan)

Vilka känslor upplevde du när du fick reda på att du för allra första gången skulle få ett fostersyskon? Hur hanterade du de känslorna?

Minns du om det var någon i familjen som inte var positivt inställd till att bli familjehem?

Kan du berätta hur det kändes när fostersyskonet första gången klev in genom dörren till ert hem?

Hur tänkte du kring att din familj var/är familjehem? (Var det något som du var öppen med gentemot andra så som vänner/kompisar/skola och dyl?)

Hur tänkte du kring andra familjer som inte var familjehem, vilka känslor och tankar hade du kring barn som väste upp i en ”vanlig familj”? (avundsjuka, längtan)

Kände du någon gång till bakomliggande problematik kring fostersyskonet/n eller orsaker till varför fosterbarnet/n placerades hos er? Hur påverkade det i sådana fall dig?

Upplevde du att du kunde växa upp i egen takt i relation till din ålder eller fick du bli ”vuxen för tidigt”?

Relation förälder

Hur skulle du beskriva din relation till dina föräldrar innan ni fick fosterbarn? (vilka känslor kommer du ihåg att du kände gentemot dina föräldrar)

Hur påverkades din relation till dina föräldrar under tiden det fanns ett placerat barn i er familj?

Hur påverkades relationen till föräldrarna efter att en placering avslutats?

Hur upplevde du din egentid med dina föräldrar när ni hade ett barn placerat i er familj?(aktiviteter på egen hand?) Offrade dina föräldrar av din tid till fördel på fostersyskonet?Upplevde du det annorlunda mot när ni inte hade något barn placerat hos er och i sådana fall på vilket sätt?

Kände du dig alltid sedd av dina föräldrar? Fick du alltid den uppmärksamhet du ville ha? På vilket sätt upplevde du att föräldrarna tog hänsyn till dig och dina behov/önskemål/känslor? Kunde du prata med dina föräldrar, eller någon av dem, kring dina känslor? (många känslor)

Vilken av dina föräldrar stod du närmst när det inte fanns ett placerat barn i er familj?

Förändrades detta någon gång när det fanns ett barn placerat hemma hos er?

Hur upplevde du det att dela dina föräldrar med andra barn förutom eventuella biologiska syskon?

Fostersyskon

Kan du beskriva hur din relation såg ut till fostersyskonet/n över tid? (förklara förloppet/utvecklingen)

Vilken betydelse tror du att du hade för ditt fostersyskon?

Upplevde du avundsjuka/konkurrens/svartsjuka gentemot dina fostersyskon?

Var du någon gång tvungen att dela rum med ett fostersyskon? Hur kändes detta för dig?

Hur såg reglerna ut hemma för dig och dina fostersyskon, skilde dem sig åt och kommer du i sådana fall ihåg på vilket sätt? Fanns det samma förväntningar på fostersyskonen som på dig?

Vad minns du för känslor kring när placeringen/arna upphörde? Hur kändes det att ”förlora” fostersyskonen?

Var känslan alltid likadan inför att ta emot ett nytt fostersyskon eller blev det lättare/svårare med tiden? På vilket sätt?

Kan du minnas någon gång när du hamnat i bråk med fostersyskonet och hur hanterade dina föräldrar det?

Upplever du att det förekommer mer konflikter i familjen under tiden ni hade fosterbarn placerat hos er? I sådana fall vad tror du att det berodde på? (ex. föräldrar oense om saker gällande fosterbarnet/bråk pga extra trötthet/tidsbrist)

Syskon

Kan du beskriva hur din relation såg ut med ditt/dina biologiska syskon innan fostersyskonet kom till familjen?

Kan du beskriva hur fostersyskonet påverkade din relation med ditt/dina andra syskon?

Kan du beskriva hur det kändes att behöva dela dina syskon med fostersyskonet/n?

På vilket sätt förändrades sammanhållningen mellan dig och ditt/dina biologiska syskon när ni hade ett fostersyskon i familjen?

Kan du beskriva hur relationen till ditt /dina biologiska syskon förändrades efter att placeringen/placeringarna av fostersyskonet/en avslutats?

Vad upplever du är skillnaden mellan att ha ett "vanligt" syskon och ett fostersyskon?

Andra betydelsefulla personer Övrig släkt = mor/farföräldrar/kusiner/mor/faster mor/farbror osv.

Kan du beskriva hur din relation såg ut med övrig släkt innan/under/efter fostersyskonet kom till familjen?

Hade du andra betydelsefulla vuxna personer i din närhet som du stod nära, i sådana fall vilka och på vilket sätt? (exempel lärare, kompisars föräldrar, person inom ev. fritidssysselsättning)

Erfarenheter som påverkat

Hur ser din relation ut till ditt/dina fostersyskon idag?

Vad har du för uppfattning idag, om att din uppväxtfamilj varit familjehem?

Vilka erfarenheter bär du med dig av att ha vuxit upp med fostersyskon? (Bra och dåliga)

Vad upplevde du specifikt var påfrestande respektive givande?

Vilka speciella personliga egenskaper tror du att du tillgodogjort dig som du annars inte hade fått, om inte din familj varit familjehem?

Hur tror du att din uppväxt har påverkat dig i -

- Din roll som förälder/blivande förälder?
- Din roll som partner?
- Din yrkesroll?

Kan du själv tänka dig att bli/vara familjehem?

Vad anser du utifrån dina egna erfarenheter, är viktigt att tänka på när man placerar ett barn i ett familjehem?

Finns det något som du hade velat ändra på i din uppväxt?

Behöver man uppmärksamma och förbättra de biologiska barnens situation? I sådana fall på vilket sätt?

Vad hade du velat säga till dig själv som barn/eller till ett barn som befinner sig i den situation du befunnit dig i?

Bilaga 2 – inlägg på familjehemmet.se/forum

Söker biologiska barn som vuxit upp i ett familjehem

Hejsan!

Vi är två stycken studenter, Marit & Ilona som går vår 6:e och näst sista termin på socionomprogrammet på Göteborgs universitet.

Vi skriver just nu vår c-uppsats där det nuvarande syftet lyder som följande;

Syftet är att undersöka hur det är för ett barn att växa upp i en familj som valt att vara fosterfamilj - hur familjens biologiska barn som vuxen, ser på sin uppväxt utifrån barnets perspektiv.

Vi söker därför efter personer som kan tänka sig att bli intervjuade kring sin uppväxt i familjehem.

Deltagandet kommer att anonymiseras. Ni får även möjlighet att se vår intervjuguide innan själva intervjun. Ni kan när som helst välja att avbryta medverkandet i studien.

Vi anser att det är viktigt att belysa även hur de biologiska barnen har det i sin uppväxt i familjehem, då denna grupp ofta kommer i skymundan.

Vi hoppas att det väckt ett intresse hos någon av er, och även om ni inte stämmer in på vår målgrupp så tipsa gärna andra om vår studie, eller tipsa oss om eventuella kontaktpersoner.

Tack för er uppmärksamhet och hjälp!

Kontaktuppgifter:

maritilona@gmail.com

/Marit & Ilona, Göteborgs Universitet.